ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXII

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

III

PĂMÂNTUL

DUPĂ CREDINȚELE POPORULUI ROMÂN

PUBLICAȚIE POSTUMĂ

DE

TUDOR PAMFILE
† 16 OCTOMVRIE 1921

CVLTVRA NAȚIONALĂ
1924

I. URZIREA ŞI VIEAŢA PĂMÂNTULUI

Am dat în altă parte [1]), — şi nu cred că se vor mai găsì lucruri nouă — o sumă de povestiri şi credinţe privitoare la starea lumii înainte de urzire [2]), precum şi la chipurile cum s'a urzit pământul [3]): pe nemărginitul cuprins al *apei* fără de început, răsar *Dumnezeu* şi *Dracul* cari zidesc pământul în tovărăşie. Din fundul mării, Dracul scoate un pumn de nisip, şi din acesta, prin blagoslovirea lui Dumnezeu, creşte şi se întinde «faţa negrului pământ» — mai toate povestirile legând această creştere de cercarea Diavolului de a aruncà pe Dumnezeu, în timpul somnului, în apă. Alteori sunt doi Draci cari ajută lui Dumnezeu; după alte povestiri Dumnezeu este ajutat de *ariciu*, de *broască*, de un *Andreiu*, sau numai El singur zămisleşte şi măreşte pământul, după cum cetim şi în povestirea biblică.

După unele credinţe, *pământul a fost negru la început* [4]), după cum dealtfel tot negri au fost şi întâii oameni făcuţi de Dumnezeu, *Adam* cel din lut şi *Eva* cea din coasta lui Adam; coloarea trupului omenesc s'a schimbat însă mai târziu, dela *Cain* şi urmaşii lui, din pricina *groazei* păcatului uciderii între fraţi [5]). După alte credinţe însă, *pământul* — *pomântul* îi zic prin Ardeal [6]) — *a fost străveziu ca sticla*, arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindeà într'însul. Pentru acest cuvânt, *Cain*, după ce a ucis pe Abel şi l-a îngropat, ca să nu fie văzut, l-a acoperit cu tot soiul de crăci şi frunze. Oricât s'a trudit însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vedeà de subt orişice. Atunci *Dumnezeu a întunecat pământul* şi urmele celui dintâiu omor s'au pierdut în acest chip [7]).

In aplecarea firească ce o are omul de a însufleţì — de a socotì însufleţite — toate lucrurile din preajma sa [8]), a dat vieaţă şi pămân-

---

1) *Povestea lumii de demult*, Bucureşti 1913; cuprinde şi un plan de culegeri.

2) *Ibidem*, pp. 5—10.

3) *Ibidem*, pp. 11—30.

4) Un cântec strigă:

Negru-i, negru pământù,
Da-i mai negru urîtù!

5) *Povestea lumii de demult*, p. 115; înrâurirea zicalei: «a îngălbenit (de frică)»

6) *Ibidem*, p. 71.

7) *Ibidem*, p. 115.

8) Copilul, care bate *calul* — băţul călărit — când îl trânteşte, sau *scaunul* care îl loveşte, bate şi *pământul*, când cade, socotindu-l ca pricinuitor al căderii sale, deci, ca fiinţă.

tului; aceasta însă s'a putut întâmplà de bună samă, numai într'o epocă târzie, când închipuirea omenească s'a putut avântà pe ușoare aripi de poezie sau filozofie. In primitivitate, când pământul nu-și puteà luà un chip de sine stătător în afară de lumea vietăților, a plantelor, a apelor și a fenomenelor atmosferice, însuflețirea pământului nu se poate socotì cu putință decât întrucât pământul ar fi fost redus la o movilă ce-ar adăpostì trupul unui mort, la o creastă de stâncă ce și-ar fi putut desprinde din când în când lespezi omorîtoare, sau la un singur vârf de munte, pe care-l pot încununà norii. Şi pentru o mare parte din lume, această primitivitate dăinueşte încă.

O câtime de credințe populare românești în legătură cu pământul — cu țărâna pământului de sub noi și din apropiata noastră vecinătate — pare a îndreptățì pe mulți să descopere rămășițele unui cult străvechiu al pământului viu. Astfel, fiindcă pământul prin materia sa și prin truda omului, dă acestuia cele de nevoie pentru hrana de toate zilele — când omul se întoarce cu o îndreptățită recunoștință către Dumnezeu spre a-i mulțămì, «*bătând mătănii la pământ*», cine poate spune cu siguranță că prin această datină se săvârșește un cult al pământului?

Când după îngropare, se urează răposatului pentru cealaltă vieață «*să-i fie țărâna ușoară*», se poate spune că această urare recunoaște *țărânei* — pământului — putința de a se ușurà sau îngreuià?

Carducci pune în gura viteazului ostaş, ce trebuie să moară pentru alte neamuri, părerea de rău că n'a putut murì pentru patria sa, că n'a putut strigà:

Alma *terra* natia,
La vita che mi desti, ecco ti rendo! —

o figură poetică, din felul căreia întâlnim și la Coşbuc al nostru, prin gura acelui rănit de moarte care roagă pe cel ce se va puteà întoarce *acasă:*

Pământul țării să-l săruți
Şi pentru mine!

Şi aici avem de a face cu un binet trimis pământului țării ce se iubeşte *prin neamul* celui ce-l trimite, *prin rudele sale*, prin dragostea sa, *prin amintirile sale*, și nicidecum o rămășiță de cult al pământului — fetiș.

Fireşte însă, nu trebuie îndepărtată cu totul putința existenței unui cult al pământului, redus la exemple ca cele date: movilă, stâncă, munte, poiană — astfel de rămășiți străvechi, ca și creațiunile contimporane, se pot ușor deosebì de figurile unei poezii, fie aceasta cultă, fie populară — care, fiind înainte de toate omenească, trebuie să aibă rostiri comune.

Iată câtevà din asemenea rostiri, pe cari unii le iau drept credințe: ***Pământul este jumătate femeie și jumătate bărbat***, «pentrucă Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva» [1]) — credință bucovineană care

[1]) E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți 1903, p. 156.

fiind de origine cărturărească, vrea să ne spuie că se poate bănuì putința pământului de a fi jumătate bărbat și jumătate femeie, deoarece din acelaș lut s'au putut naște două ființe, un bărbat și-o femeie — Adam și Eva. Mai departe, această credință se lămurește, tot cărturărește, pe temeiul celor ce se văd: partea bărbătească a pământului este cea deasupra, iar cea femeiască este partea dinlăuntrul pământului, care-i certată de cea dintâiu cu vorbe ca acestea:

— De mine-i rău, că mă muncește lumea, mă taie cu plugul, cu sapa, mă răstoarnă și mă întoarce în tot chipul, pe când tu stai liniștită, hrănindu-te — tu, ceea căreia nu i s'ar cădeà nici o hrană, — din trupurile răposaților [1]).

Altă spusă — și unii o pot botezà «credință» — deasemenea cărturărește născută, socotește că *pământul este femee*, în sânul căreia Dumnezeu a pus tot soiul de sămânță din care oamenii au putința să aleagă pe cele de nevoie lor, pentru hrana zilnică [2]), ceeace înseamnează că însuș omul își trage vieața din pământ, cum adeverește și prohodul: «... că din pământ sunteți și în pământ veți merge...» [3]).

Pământul e viu, și astfel fiind, se jeluește lui Dumnezeu:

— «Doamne, — zice el — mă taie [oamenii]; nu mai pot!

— Rabdă, — zice Dumnezeu — că acum se îngrașă omul din tine, dar pe urmă te vei îngrășà tu de pe el!» [4]).

Toate acestea s'au cules din Bucovina; ele ni se mai spun și cu următoarele cuvinte:

«După ce Dumnezeu rândui tuturor felurilor de vietăți rosturile ce urmau să le aibă în vieață pe lume, «în urmă venì și pământul la rând, ca să ia și el spre știință îndatorirea lui». Și Dumnezeu i-a zis:

— Tu, negrule pământ, să hrănești cu ierburile mirositoare și cu pomii cei roditori ce vor răsărì din tine și se vor hrănì din glia ta, pre toate vietățile, dobitoacele și pre toți oamenii lumii!

Auzind pământul această poruncă dumnezeească, s'a cutremurat de frică, *după care cutremur s'a schimbat neteda-i față în munți și văi*, și a zis:

— Doamne, mă prind să hrănesc, să cresc și adăpostesc toate ierburile, pomii, vietățile și dobitoacele lumii, dară nu mă prind să hrănesc și sumedenia de om ce va fi cu vremea pe pământ. Nu mă prind să hrănesc pe om, fiindcă el, rânduit de tine stăpân peste toate de pe pământ, nu va voì să mă lucreze și să mă grijească, și așà să-și agoni-

---

[1]) *Ibidem.*

[2]) Voronca, *op. cit.*, p. 156: «*Pământul e femeie, e mama noastră* care ne hrănește și ne face, iar *Dumnezeu din cer e soțul ei*, e tatăl nostru; noi suntem copii lor».

[3]) *Ibidem*: «Pământul e sfânt; la pământ să bați mătănii și să te închini să-l săruți, că pământul ne hrănește și ne ține, din pământ avem hrana, din pământ avem apă, pământul ne încălzește, pământul e mama noastră. Bateți mătănii și sărutați pământul, zic eu la copiii mei, și vă rugați să ne ție, că din pământ ieșim și în pământ avem să mergem!»

[4]) *Ibidem.*

sească cele de trebuință gurii și pântecelui, ci va așteptà ca toate să i le dau de-a gata, așà cum s'ar zice: mură în gură. Deaceea, atotputernice Doamne, nu mă prind să-l hrănesc pe om; fă bine și îndatorește cu aceasta pre luminosul soare, pre blânda lună, pre strălucitoarele stele sau pre întinsele și nemărginitele mări!

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte pline de grijì, rostite de înspăimântatul pământ, a cunoscut că pământul vorbește bine. Deaceea a zis către dânsul:

— Nu te teme, măcar că l-am pus pe om domn peste toată lumea: el totuși va fi dator să te lucreze. Și numai dacă te va lucrà, vei fi dator să-l hrănești. Dacă te-ai prins să hrănești și să crești toate făpturile lumii, apoi să știi că am hotărît ca omul să-și tragă hrana sa cea de căpetenie din acele făpturi, iară ce-i va fi de lipsă, să-i dai tu!

Auzind pământul această orânduire prea înțeleaptă, se molcomì!» [1]).

Tot cam astfel se povestește și prin Bucovina:

«Pământul e viu, și el are sânge și vine de sânge ca și omul.

Când a dat Dumnezeu oamenilor plugul, ca să are, au arat o brazdă, da înlăuntru sângele curgeà puhoiu. Oamenii s'au speriat și au lăsat de arat.

— De ce nu mai arați? le-a zis Dumnezeu.

— Dacă plugul nostru e tot plin de sânge!

— Duceți-vă acum și arați!

Când au tras brazda a doua oară, sânge nu mai erà; îl prefăcuse Dumnezeu să fie alb» [2]).

Astfel, se poate întruchipà pământul într'o ființă: Pământul «e mumă la lumea întreagă, dar nu e mumă ca mumele celelalte; el, ce naște, după ce îi crește, tot el îi mănâncă, deoarece, ori om, ori dobitoc, ori copac, ori floare, și toate din lume din pământ sunt născute, din pământ cresc și tot în pământ intră. Pământul pe toate le mănâncă. Deaceea-i vorba românească: «mâncà-l-ar pământul!»

Zice unul despre altul:

— Mă mir cum îl rabdă pământul, de nu se crapă, ca să-l înghită!

Sau:

— Cum nu se cufundă pământul sub dânsul!

Sau, cum zice cântecul:

Cine mi-a lăsat urîtul,
Nu l-ar mai răbdà pământul,
Și nu i-ar putrezì trupul.

Având dela sine putere de a primì în sânul său pe cine ar voì, cum a făcut cu creștina *Sfânta Varvara*, pe care tatăl său păgân umblà s'o ucidă [3]), tot astfel are putere de a nu primì pe cine nu l-ar voì: «Pă-

---

[1]) *Șezătoarea*, XIII, pp. 186.
[2]) Voronca, *op. cit.*, p. 871.
[3]) Pamfile, *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, p. 154.

mântul, pe *şarpele* care a muşcat vreun om ori dobitoc, la *Pobrejenie*, când intră toţi şerpii în pământ, nu-l primeşte să intre în el, şi înveninatul de şarpe iese singur la drum, să-şi facă de *olovenie* [1]).

Prin jud. Neamţ se crede că după îngropare, mortul n'are odihnă o săptămână: trei zile se teme el de pământ şi trei zile se teme pământul de el[2]).

Astfel, fiinţă vie fiind, pământul are cap, — *capul pământului*, marginea lumii; are inimă, — *inima pământului*, şi coadă, — *coada pământului*. Are sânge cum are fiece vietate, dar sângele lui este *apa* pe care o vedem curgând pe deasupra, — cum curge sângele în trupul unei vietăţi, — şi pe care o întâlnim în trupul pământului, de îndată ce facem o săpătură.

După aceste socotinţe, pământul are drept la cinste din partea omului. Nelucrarea lui, cum am văzut, se socoteşte ca o necuviinţă, pe care nici Dumnezeu nu o iartă. Sunt însă o sumă de lucruri oprite:

Pământul să nu-l baţi cu piciorul că-i păcat; degeaba şi destul îl bate *piatra*! [3])

«E păcat tare *să drăcui* pământul, că... în el intri când ţi-o venì sfârşitul. Şi-apoi, şi el, când te-o apucà, se lasă greu pe tine, şi în loc să îţi fie ţărâna uşoară, o să-ţi fie uşoară ca o... piatră de moară!»

«Cine sparge *hotarele* de se întinde să ia pământul dela altul, e mare păcat; pe lumea cealaltă duce în spinare pământul luat cu hapca» [4]).

Unul care chinue mult pământul este *olarul*; acesta, pe lumea cealaltă va fi pedepsit pentru această chinuire necuviincioasă [5]), căci, cum să se poată îngăduì să trudească *lutul*, — omul zidit din lut, — pe *lut*? [6]).

Pământul este necinstit mai ales prin călcarea oamenilor necuraţi. El arde de şapte stânjini pe unde calcă *fărmăcătoarele* [7]), pe unde umblă o *femeie* cu capul gol — lucru îngăduit numai fetelor fecioare — una ce nu-şi are făcută *molifta* de patruzeci de zile după naştere [8]), sau alta din cele ce trăesc în desfrâu. Pe una ca aceasta, «în câmp să n'o trimiţi la lucrat, la prăşit, căci nu va fi nimic în urma ei. Pe unde calcă, totul se turbură, şi nu-i spor. Vaca de-i va călcà în urmă, se strică şi stârpeşte» [9]).

---

[1]) *Şezătoarea*, III, p. 100, ca şi pentru altele de mai sus.

[2]) Impărt. de d-l A. Moisei.

[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 157.

[4]) *Şezătoarea*, III, p. 100.

[5]) Voronca, *op. cit.*, pp. 159—160.

[6]) Atâtea povestiri ne vorbesc de năzdrăvanul care văzând pe unul furând o *oală*, a râs şi-a lămurit apoi:

— Văzuiu furând *lut* pe *lut*.

[7]) Voronca, *op. cit.*, p. 159.

[8]) Cred Rom. din jud. Suceava, împărt. de d-l M. Lupescu: «Femeia lehuză să nu intre în biserică fără moliftă, că arde pământul sub ea».

[9]) Voronca, *op. cit.*, p. 158. — G. T. Kirileanu în *Convorbiri literare*, XLIV, p. 648: «Inainte vreme, râdè ogorul (de păpuşoi) şi erà fărină nouă la Sântă-Măria-mare; grăbè pământul, că *erà curat*, nu-l spurcase cu atâtea blăstămăţii: îşi ucid (fetele) copiii, lehuzele îmblă fără moliftă, lumea-i plină de bube răle...».

Deasemenea, pământul mai arde de 9 coți și sub cel ce păcătuește cu o *preoteasă* [1]).

«Când îi dai *Țiganului* ceva de pomană să bați cu piciorul în pământ, că el pe ceea lume jură că n'a luat nimic din mâna dumitale; iar dacă se întâmplă de bați cu piciorul în pământ, ai [pământul] de martor, când va jurà strâmb Țiganul în fața lui Dumnezeu — dar nici nu-ți mai ia din mână, dacă te-o zări făcând așà, ci o șterge» [2]).

Ca ființă care simte, pământul cu toată consfințirea muncii de către Dumnezeu, trebuie să aibă și el, vremea sa de odihnă. Astfel, când soarele este drept de-amiază, omul nu trebuie să sape pământul, căci altfel plânge, și prin urmare nu se poate odihnì. Indeosebi *prânzurile* — *conacele* — trebuesc păzite; și *sapele* să fie culcate jos. Prin unele părți se spune că mai bine ar face omul să lucreze noaptea pe lună, decât să nu cinstească acele conace de liniște ale pământului; prin alte părți, dimpotrivă, se spune că face un mare păcat cel ce lucrează după asfințitul soarelui și mai cu samă noaptea, în cea mai prielnică vreme de odihnă pentru pământul care sufere truda tuturor [3]).

Prin Bucovina se crede că după un șir de ani de muncă și de rodire, pământul își cere anul de repaus; dacă omul nu dă pământului acest prilej, odihna și-o ia el singur, și atunci, oamenii din acele părți ale pământului care nu vrea să rodească, au *secetă* [4]).

II. DESPĂRȚIREA USCATULUI DE APĂ

Iată după Biblie sporul lui Dumnezeu în ziua a doua și o parte din ziua a treia a facerii:

«Dumnezeu zise: să se facă un *întins între ape, care să despartă ape de ape*. Și Dumnezeu făcù întinsul și *despărțì apele cele de sub acest întins de apele cele deasupra acestui întins*. Și se făcù așà. Și Dumnezeu numì întinsul *cer*. Așà fu seara și fu dimineața ziua a doua.

Și Dumnezeu zise: Să se adune *apele cele de sub cer la un loc și să se arate uscatul*. Și se făcù așà. Și Dumnezeu numì uscatul *pământ* și adunătura apelor o numì *mări*. Și văzù Dumnezeu că aceasta este bine» [5]).

Cum vedem, e vorba de o *apă* «la începutul începutului» pe care o aflăm și astăzi între credințele poporului român și despre care se va vorbì îndeosebi mai departe. Ceeace pare nelămurit în povestirea biblică este chipul cum Dumnezeu a desfăcut uscatul de apă, și aceasta caută să ne-o deslușească povestirile populare, cari astfel înfățișează și legendele câtorva pasări.

O povestire face din această alegere a apelor de uscat o condițiune

1) Credință suceveană, împărt. de d-l M. Lupescu.
2) *Șezătoarea*, VII, p. 54.
3) Voronca, *op. cit.*, p. 157.
4) *Ibidem.*
5) *Facerea*, I, 6—10.

de vieață pentru firea pământului: «Dumnezeu plămădise pământul, dar lutul și apa stăteau amestecate, și numai El singur nu puteà să le despartă. La aceasta îi ajutară toate lighioanele pământului, în afară de *gaie*» [1]).

Alte povestiri însă fac din această despărțire numai o orânduire a apelor în râuri, lacuri, fântâni și altele. Iată în această privință legendele respective:

«La început, — se spune prin Bucovina și Transilvania, — când a făcut Dumnezeu toate izvoarele și fântânile, toate râurile și pâraiele toate albiile și vadurile apelor, a chemat și pre pasări ca să-i ajute a le face. Toate paserile câte se aflà în lume au sărit îndată din toate părțile și i-au ajutat a le săpà și a le îndreptà, numai *gaia* n'a voit să-i ajute, ci a zis că ea nu se va întinà pe picioare [2]), săpând la fântâni și izvoare.

Atunci supărându-se Dumnezeu pe dânsa, că e așà de îndărăpnică și neascultătoare, a blăstămat-o și i-a zis:

Tuturor pasărilor din lume să le fie iertat a bea apă din izvoare, fântâni și *pâreie*, numai ție și urmașilor tăi, nu! Tu și toți urmașii tăi numai atunci să beți apă, când va plouà, iară când ați încercà să beți apă din izvoare și din ape curgătoare, atunci să pieriți, pentrucă acuma n'ai voit să te ostenești și tu dimpreună cu celelalte pasări și să-mi ajuți a săpà izvoarele și-a îndreptà vadurile apelor!

Așà a zis Dumnezeu și și-a întors fața dela dânsa.

De-atunci apoi, de când a blăstămat-o Dumnezeu pe gaie, nu-i este iertat a bea apă din nici un izvor sau altă apă curgătoare, căci cum bea, cum piere, ci numai să bea apă când plouă. Iar când plouă, nu-i este iertat să ție clonțul în sus, ca să-i picure apă de ploaie în gură, ci numai apa ce se strânge pe aripele sale îi este iertat să o beie.

Deaceea apoi vara, când e mare arșiță, se suie ea așà de sus în sborul său, ca să fie mai aproape de Dumnezeu, carele auzindu-i mai degrabă rugămintea, să trimită ploaie, ca să aibă de unde să bea apă și cu ce-și stâmpărà setea [3]).

Și gaia deaceea piere când bea apă din izvoare sau din alte ape curgătoare, pentrucă Dumnezeu, după ce le-a făcut, le-a sărat într'atâta, ca toate celelalte pasări să poată bea apă din ele, numai singură gaia nu, fiind pentru dânsa prea sărate» [4]).

Prin alte părți din Bucovina se spune că «*Uliganul*», adică *gaia*, strigă vara ploaie, și că lui numai apă de ploaie îi este iertat a bea, dar de izvor nu, căci când a făcut Dumnezeu izvoarele și l-a chemat și pe dânsul ca să-i ajute a le face, el s'a ținut fălos și gingaș, n'a vrut să-și bage

---

[1]) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 25—26.

[2]) «După altă versiune a acestei legende, să fi zis gaia către Dumnezeu că ea *se udă pe papuci*, și deaceea nu voește să-i ajute a face izvoare».

[3]) Pamfile, *Văzduhul*, București 1916, p. 100: Plouă când *gaia* sau *caia* țipă în văzduh.

[4]) Marian, *Ornitologia poporană română*, Cernăuți 1883, pp. 165—166.

picioarele în noroiu ca să lucre, și pentru aceea Dumnezeu l-a blăstămat ca niciodată să nu bee apă de izvor, ci numai de ploaie.

Iar *cioara*, văzând sumeția și îndărătnicia uliganului, a mers ea și a ajutat lui Dumnezeu a face izvoarele. Deaceea apoi, când văd ciorile pe vreun uligan bând apă de izvor, se fac foc de mânie, se iau la fugă după dânsul, îl urmăresc, îl chinuesc și nicidecum nu se lasă până ce nu-l omoară»[1]).

Al doilea mănunchiu de povestiri pomenesc de *apă* atunci când vietățile pământului au simțit întâia nevoie a băutului, și prin urmare când Dumnezeu a trebuit să le-o pună la îndămână.

Intâia legendă din acest mănunchiu, care se aude prin Ungaria, sună precum urmează:

«Voind Dumnezeu a face fântâni pe la toate izvoarele, ca să aibă toate vietățile de pe fața pământului de unde să bea, a chemat pe toate pasările la un sfat mare. Toate pasările s'au arătat în urma poruncii lui Dumnezeu și nici una dintre ele n'a fost împotriva propunerii lui Dumnezeu ca *gaia* să sape fântânile. Gaia însă s'a împotrivit acestei propuneri dumnezeești, și arătându-și ghiarele, cât sunt de frumoase, a zis:

— Nu-mi voiu întină picioarele făcând fântâni!

Celelalte pasări, auzind aceste vorbe nerumegate și necioplite ale găii, o urgisiră și o blăstămară. Dumnezeu primì încă blăstămul lor, și găii, pentru neascultarea ei, îi zise ca să nu-i fie iertat a bea apă ca celelalte pasări din izvoare, fără numai cu apă de rouă să vieţuească.

Deaceea gaia, când e secetă mare vara, sboară foarte sus în aer și acolo strigă foarte jalnic, ca să cadă rouă.

Mai târziu însă, la rugarea celorlalte pasări, Dumnezeu se îndură a o iertà, și-i încuviință să beie și apă de ploaie, care picură din nori și se strânge pe frunzele ierburilor din pădure.

Iar sprintena și ghibacea *rândunică*, văzând că gaia nu voiește să asculte pe Dumnezeu, s'a apucat și-a săpat apoi ea singură toate izvoarele și a îndreptat albiile și vadurile apelor»[2]).

A doua legendă se aude tot prin Bucovina, în următoarea cuprindere:

«Dumnezeu, după ce a făcut cerul și pământul, marea și toate câte sunt în cer, pe pământ și 'n mări, s'a gândit că oamenilor și tuturor vietăților pământului le trebuie, pentru ca să poată trăi, și *apă*. Apă erà, ce-i drept, pe pământ, însă numai în mări, cari însă fiind departe și fiind apa lor sărată, nu erà de folos și priință pentru oameni și vietăți. Deaceea, zice-se că Dumnezeu se hotărî să înzestreze toate unghiurile pământului cu apă dulce, bună de băut. Aceà apă poruncì Dumnezeu să se ivească prin văi, șesuri, dealuri și munți, și îndatorì vietățile pământului ca să sape după izvoare, și chemă pe toate vietățile ca să ajute la acest lucru trebuincios pentru toți.

La porunca lui Dumnezeu săriră cât ai clipì toate vietățile pământului și toate pasările cerului.

---

[1]) *Ibidem*, p. 168.

[2]) Marian, *Ornitologie*, I, pp. 167—168.

Priveghind Dumnezeu lucrarea făpturilor mânilor sale, aruncă o ochire și între pasările cerului, și între ele nu află pe *buhă*. Pe loc trimise Dumnezeu s'o cheme înaintea lui. Cât ai bate în palme, sosì buha la porunca Făcătorului-a-toate și, întrebată de Dumnezeu de ce nu ajută a săpà la izvoare, zise că ei nu-i trebuie apă de izvoare.

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte prin care voì buha să-și ascundă și acopere lenea, o blăstămă ca ea în veci să nu bea nici apă de izvoare, nici din cea de pe fața pământului.

Și deatunci buha nu bea nicicând apă din vreun izvor și din vreo baltă de pe pământ, măcar de ar murì de sete. Dar fiindcă și ea, ca orice pasăre, are, spre a puteà trăì, trebuință de apă, țipă ca muncită de o sete nespusă, pe timpul secetei de vară, mai ales pe timpul *pologului*, cerând dela Dumnezeu ploaie, ca să-și stingă focul setei.

Auzind Românul țipătul ei desperat, cu care cere ploaie, îi zise:

— Vezi, amù țipi, da de ce n'ai vrut să ajuți la săpatul izvoarelor?

Și dacă se îndură Dumnezeu și trimite o ploiță, atunci își rădică buha clonțul deschis în sus spre cer și înghite cu dor la apa de ploaie care cade în cioc, sau bea de pe penele ei» [1]).

A treia legendă o avem de prin jud. Covurluiu:

«Când Dumnezeu sfântul a făcut lumea cu toate ale ei, se spune că a cerut ajutor dela toate dobitoacele, și chiar dela om. La unele a cerut să-i depene firul vremii, la altele să răsădească pomi; în sfârșit, toate aveau treaba lor.

Când mântuì Dumnezeu din treburi, văzù cu mâhnire că mai trebuiau multe de făcut. Intre alte nevoi mari, lipsià apa. Atunci gândindu-se Dumnezeu chemă pe toate lighioile la sfat, căci toate aveau nevoie de apă, și nu știau cum s'o găsească, căci nu le erà dat.

Toate sălbătăciunile de pe lume se adunară îndată și au început unele a scurmà, altele a răscolì pământul, altele a săpà, după blagoslovenia Domnului, până ce găsiră izvoarele. Dumnezeu, mulțămit de ajutorul acesta, le binecuvântă că oriunde or fi pe pământ să găsească apă cu care să-și astâmpere setea.

Dintre toate, numai *gaița* nu venì la treabă, iar când o îmbiară celelalte, zise că nu-i proastă să se umple de noroiu ca porcii, ori să-și ude picioarele ca rațele.

Ajungând până la urechile Creatorului aceste vorbe, fu blestemată în auzul celorlalte că deoarece a fost «coconiță», să nu-i fie dat a pune gura pe vreun strop de apă de pe pământ, căci va murì, ci să strige pe sus cerând ploaie: «pieiu, pieiu!», după cum o auzim vara, căci a zis că bea de pe aripi» [2]).

---

[1]) *Șezătoarea*, V, pp. 128—129.

[2]) *Șezătoarea*, XV, pp. 180—181. Variantă în *Ion Creangă*, VII, p. 136. — Voronca, *op. cit.*, p. 971: «Când a descoperit Dumnezeu izvoarele, *uliul* — nume sub care uneori, după cum am văzut se înțelege *gaia*,— n'a vrut să ajute: a zis că nu-și va tăvălì picioarele. Și Dumnezeu l-a blăstămat ca el să nu bea apă».

A patra legendă o cunosc Românii din Serbia; ea urmează, puţin cam întunecoasă:

«*Prigoria* este cea dintâiu pasăre din lume, care a săpat fântânile bătrâneşti pe timpul lui Adam, ea fiind foarte însetoşată. A lucrat prigoria cât a lucrat şi a terminat fântânile bătrâneşti. După ce termină, se retrase într'un colţişor ca să se spele pe picioare, căci erà plină de noroiu.

In timpul acesta iată că vine şi *cioara*, care, văzând prigoria spălându-se pe picioare, a întrebat-o că ce face. Ea i-a răspuns:

— Mă spăl pe picioare, că m'am murdărit de noroiu lucrând la fântâna asta, şi apoi n'o să mă duc murdară la Dumnezeu!

Atât i-a trebuit cioarei. Cioara şireată, s'a băgat în noroiu, şi-a mânjit penele şi-a plecat la Dumnezeu. Dumnezeu sta pe scaunul său împărătesc, înconjurat de fel de fel de îngeri, cari de cari mai frumoşi. Când văzù Dumnezeu cioara, se sculă şi o întâmpină cu vorbele:

— Ce gânduri te-aduc pe-aici, prietenă?

Cioara, după ce se închină ziditorului, îi răspunse:

— Doamne, Doamne! Cum, nu ştii, că am venit să-ţi vestesc că eu am făcut cea dintâiu fântână? Nu vezi ce murdară sunt? M'am umplut de noroiu tot lucrând la ea! [1]).

— Fii binecuvântată! — îi zise Dumnezeu.

Şi cioara plecă.

După ce plecă cioara, venì şi prigoria la Dumnezeu. Se închină cu smerenie înaintea Lui şi-i zise:

— Doamne, am venit să te vestesc că eu am făcut cea dintâiu fântână!

— Păi cum? Acum a venit cioara şi mi-a spus că ea a făcut-o; mi-a arătat chiar picioarele pline de noroiu!

— Nu-i adevărat, Doamne! Eu am făcut-o, însă m'am spălat pe picioare, că-mi erà ruşine să vin murdară aici!

Dumnezeu atunci blestemă cioara să nu bea niciodată apă, iar pe prigorie să nu bea decât apă de ploaie, apă trimisă de El.

Deatunci a rămas ca prigoria să nu bea decât apă de ploaie. Şi cât timp nu plouă, limba ei e jumătate uscată» [2]).

Tot astfel se va spune şi despre *graur*. «Când graurii ciripesc pe sus, fac a *ploaie*; ei sunt pedepsiţi de Dumnezeu, ca şi găile, să nu-şi potolească setea decât din ploi, nu din izvoarele pământului, căci, sub

---

[1]) Ca şi Ţiganul care, după ce a văzut pe făt-frumos ucizând bălaurul dela fântână ca să scape de moarte pe fata împăratului osândită lighioaei, s'a mânjit în sânge şi s'a dus la împărat, dându-se ca mântuitor al fetei.

[2]) Culegere dela un flăcău român din satul Prahovo, de lângă Radujevaţ, împărt. de d-l Od. p. Apostol. Este şi în Şt. St. Tuţescu, *Din Trecut*, Giurgiu 1901, p. 15-16. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 102: «*Prigoriile* cântă a ploaie de sete ce le este; deaici zicala: *se usucă de sete ca prigorica*».

cuvânt că-și mânjesc picioarele lor cele frumoase, n'au vrut să ajute lui Dumnezeu atunci când s'au ales apele de uscaturi» [1]).

La fel se va zice și despre *uliu:* «Din toate pasările, numai uliul are picioarele curate, că el n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curățe pâraiele și izvoarele, și deaceea și Dumnezeu nu-i dă să bee din pârău; el numai apă de ploaie bea. Când nu e ploaie, așà strigă: cere la Dumnezeu ploaie».

Urmează «Corbul [care] n'are voie să bea apă [din izvoare]. El e blăstămat, căci n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curățe pâraele. A zis că: ce? s'a tăvălì în glod? Ș'acuma vara, când sunt secete mari, corbii așà țipă! Se suie sus și strigă la cer să le dea apă, că el atâta apă bea, cât îi curge din ploaie în gură» [2]).

După o credință bucovineană, vietatea care a descoperit izvorul este *broasca*, și deaceea Dumnezeu a blagoslovit-o ca să fie sfântă [3]).

In sfârșit, după următoarea povestire suceveană, destuparea izvoarelor a fost lăsată de Dumnezeu în sama *Sfântului Vasile*, care s'a slujit de vietățile lumii:

«Acum a zis că făcuse Dumnezeu apa, dar n'aveà cine-o destupà, căci erà tot numai Dumnezeu și cu *Coman* [4]) în lume, și apa erà tocmai în fundul pământului.

Atunci și-a făcut Dumnezeu-*Sabaon apostolii.* La toți le-a dat câte o treabă: lui *Sfeti-Ilie* i-a dat în seamă tunetele, fulgerele și trăsnetele; lui *Marele-Vasile* i-a dat apa, l-a făcut oarecum chizeș peste apă, și el a destupat izvoarele.

Dumnezeu făcuse lighioanele acestea ce sboară, și Vasile le-a strâns pe toate și le-a pus la săpat și la curățit cel întâiu izvor. Toate s'au supus și au lucrat cu tragere de inimă, numai *caia* de loc *n'a blăznit* [5]); în una *s'a coțobănit* [6]), până ce a lăsat-o, căci tot ziceà, ba că-i urît, ba că-și ponosește picioarele și penele...

Atunci Marele-Vasile s'a jăluit milostivului Dumnezeu, și Milostivul a blăstămat-o că numai atunci să bea ea apă și să-și astâmpere setea, când a plouà, și ea-și va ține ciocul deschis, și câtă apă a intrà în cioc, ori va puteà prinde în *picuși* [7]) de pe penele ei, atâta să bea.

Și așà aù pornit izvoarele și făr' de caie, și curg și până 'n ziua de azi» [8]).

După o credință doljeană, *apele* au început să curgă pe fața pământului «numai dela Iordan» încoace, adică din zilele Mântuitorului [9]).

---

[1]) Cred. Rom. din Țepu-Tecuciu.
[2]) *Ibidem*, p. 697.
[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 441; cf. și p. 971.
[4]) *Diavolul.*
[5]) «*Nu și-a călcat pe inimă*».
[6]) «*S'a pus în gură și cam cu puterea*».
[7]) *Picuri.*
[8]) *Șezătoarea*, III, pp. 1—2.
[9]) Cred. Rom. din Catane, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

III. DEALURILE, VĂILE ŞI ALTE PREFACERI PĂMÂNTEŞTI

De obiceiu, despre ridicarea dealurilor cu lăsarea văilor, legendele ne spun că Dumnezeu, croind pământul mai mare decât cerul şi neîncăpând astfel faţa lumii sub bolta lăcaşului dumnezeesc, s'a văzut silit s'o mai strângă, s'o mai grămădească, s'o mai înghesuie, producând astfel acele încreţituri cari sunt *munţii* şi *dealurile* cu *văile* dintre ei. Mijlocul acesta îl află de obiceiu Dumnezeu dela *ariciu*, prin iscodirea *albinei*, a *corbului*, a altor pasări sau a *Sfântului Petru* [1]).

Altă povestire ne spune că dealurile s'au născut prin strângerea pământului, ca şi mai sus, după sfatul lui Dumnezeu cu *Antihârţ* [2]).

Alte legende arată că dealurile s'au făcut din pământul adus de Diavol «în numele său» din fundul apei, şi nu în numele lui Dumnezeu [3]), sau din pământul înghiţit cu gânduri ascunse şi scuipat apoi de Necurat, sau pe acele locuri pe unde *ariciul*, care ajută lui Dumnezeu la urzire, s'a împiedecat şi-a căzut, vărsând ţărâna [4]), sau după sfatul *năpârcii*, sau din «bun capul lui Dumnezeu» [5]), sau a răsărit în urma cutremurului de groază care a cuprins pământul, atunci când Dumnezeu l-a sorocit să crească şi să hrănească toate jivinele din cuprinsul lumii, cuprinzând între dânsele şi pe omul cel răutăcios [6]).

Prin Bucovina, despre *munţi* se aude următoarea legendă:

«Dumnezeu, umblând cu necuratul pe ape, a înfipt toiagul şi s'a făcut *pământ*. Apoi a trimis pe Diavol să-i aducă o ocă de pământ de prubă. El a mers şi a ridicat un munte.

— Vezi, că nu eşti slugă credincioasă, i-a zis Dumnezeu. Mai mergi odată!

Diavolul a mers şi a ridicat alţi munţi. Dumnezeu iar l-a mustrat şi l-a mai trimis şi a treia oară tot după o ocă de pământ, şi el atunci a ridicat toţi munţii» [7]).

Toate aceste legende sunt în strânsă legătură cu vremea zidirii. Mai întâlnim însă şi alte legende legate de vremuri mai târzii.

Prin Bucovina se spune că după căderea *Ingerilor* răi, aceştia s'au apucat să-şi facă *munţi* înalţi, suflând cu putere, ca să se adune ţărâna la un loc. Munţii creşteau astfel fără încetare şi erau gata să ajungă la cer, când Dumnezeu a blagoslovit cu mâna şi munţii au contenit din creştere, rămânând astfel cum îi vedem şi astăzi [8]).

După alte povestiri, şi tot din vremurile de aprigă vrăjmăşie dintre Dumnezeu şi Necuraţi, *gropile* şi *văile* ar fi făcute de aceşti din urmă,

---

[1]) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 31—42.
[2]) *Ibidem*, p. 42.
[3]) *Ibidem*.
[4]) *Ibidem*, pp. 42—3.
[5]) *Ibidem*, p. 43.
[6]) Cf. mai sus.
[7]) Voronca, *op. cit.*, p. 15.
[8]) *Ibidem*, p. 14.

cari căutau să afle apa cu care nădăjduiau să înnece pe Dumnezeu; — dealurile și munții, firește, sunt pământul scos din acele gropi [1]).

După alte credințe, dealurile și văile vor aveà ca pricină roaderea unuia din cei patru *stâlpi* ai pământului de către un *pește*. «Fiind însă pământul foarte greu, capetele deasupra ale stâlpilor cari au rămas neroși, au intrat în pământ, împingând coaja acestuia în sus» [2]).

După alte spuse, văile și dealurile au rămas numai dela potop și anume, văile s'au croit pe acolo pe unde apele potopului au aflat și au ros pământul cel moale, iar dealurile pe acolo pe unde pământul a fost mai tare [3]).

Prin unele părți din Bucovina se pune ivirea dealurilor și a văilor pe vremea Mântuitorului: «De mult, pământul erà neted; nu erau ca amù dealuri și văi, munți, dar când fugià *Domnul Hristos* de jidani, după ce a scăpat de pe cruce, ca să nu-l prindă, gândià să se facă între el și jidani munți, văi, să-l aciuească, și deatunci au rămas așà până astăzi» [4]).

In sfârșit, prin alte părți se crede că într'o vreme *peștii* pe cari se razimă pământul, s'au înciudat foarte rău, și începând să se svârcolească, au cutremurat pământul cu putere; din acest cutremur, pământul s'a crăpat pealocuri, s'a burdușit, ridicându-se coamele dealurilor și adăugindu-se văile. Tot atunci se zice că s'ar fi deschis și izvoarele pământului, care hrănesc cu apă râurile care curg prin văi [5]).

Rămân însă, după toate aceste povestiri și credințe generale, alte povestiri și credințe legate de anumit munte, de anumit deal, de o vale, de o ridicătură și val, și cari, firește, nu se pot înșirà aici [6]).

Incheiem acest capitol cu una din legendele elementelor ce alcătuesc scoarța pământului. Iată ce se spune în Bucovina despre chipul cum s'a ivit *nisipul* și *piatra:*

«Piatra, *Dracul* a făcut-o, că lui îi erà ciudă pe oameni, de ce nu-s ai lui; și pentrucă n'a fost așà precum el a vrut, s'a apucat să facă tot pământul piatră să nu crească nimica, ca să n'aibă oamenii ce mâncà. Nisipul care este, acela-i sămânță de piatră ce a fost aruncat de Necurat, să crească. Dar Dumnezeu a blagoslovit de a rămas așà» [7]).

Despre *aur*, *argint* și *spijă*, poporul crede că pământul și le face singur [8]).

---

[1]) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 68.

[2]) *Vieața literară*, I, no. 7.

[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 16.

[4]) *Ibidem*, p. 422; urmează: «Jidanii, dacă au văzut că nu-l pot prinde, au luat pietre și-au început a aruncà într'însul. Dumnezeu a dat că pietrile acelea s'au făcut *ouă roșii*, galbene, albastre. Jidanii, de bucurie, au început a le strânge, a se zăbovì, și Domnul Hristos a scăpat. Și întru amintirea aceea se fac de Paști ouăle roșii».

[5]) *Șezătoarea*, I, p. 232.

[6]) Cf. despre *Brazda lui Novac*, N. Densușeanu, *Dacia preistorică* București 1913, pp. 150 și urm. și C. R.-Codin, *Legende și amintiri istorice*, București 1910, pp. 14—19.

[7]) Voronca, *op. cit.*, p. 14.

[8]) *Ibidem*, p. 142: «Pământul în tot anul lucrează ceva. Intr'un an lucrează *aur* și atunci e *arșița* mare; în alt an spijă și atunci *plouă* mult; în alt an *argint* și atunci e potrivit, dar tot e mai mult ploaie și *pânile*-s slabe».

IV. CROIREA CĂRĂRILOR

Despre cărări și drumuri, cărora li se dă prin aceasta o însușire de statornicie veșnică, urmează o singură legendă bucovineană, care este în acelaș timp și legenda *cârtiței*:

«Dumnezeu zice că a scos pe toate vietățile pământului la făcutul cărărilor și a drumurilor și toate au sărit și au ajutat. Numai cârtița n'a vrut să iasă nici la cărări, nici la drumuri, zicând că ea, deoarece nu trăește pe pământ ci în pământ, și nici nu iese deasupra pământului, n'are nevoie de cărări, nici de drumuri, la care nu va ajutà.

Văzând Dumnezeu neascultarea cârtiței o blăstămă zicând că cârtița când va scoate mușinoaie și va ajunge cu lucrul ei la un drum sau vreo cărare, sau va ieșì deasupra pământului, să piară. Și așà i se întâmplă cârtiței când iese deasupra pământului, sau ajunge cu scosul mușinoaielor la un drum sau cărare, amăsurat blăstămului dumnezeesc până 'n ziua de astăzi, ca nu cumva ea să subsape și să surpe ceeace n'a ajutat a face» [1]).

V. CUPRINSUL PĂMÂNTULUI

Zămislit de Dumnezeu din boțul de lut turtit și blagoslovit ca să crească și să se întindă în toate părțile, pe deasupra apei, pământul a rămas, după credințele populare, să se asemene unei fețe de masă rotundă, neînchipuit de mare pe care munții și văile nici nu se pot băgà în samă, dar cari totuși împiedecă vederea unui bun ochiu de a cuprinde marginile acestei suprafețe, închisă din toate părțile de apă.

După unele credințe, pare-că transilvănene, apa ce ocolește de trei ori pământul ca un șarpe făcut de trei ori colac, se numește *apa Sâmbetei*; de acolo ea se bagă în pământ și merge la iad. «Așà e scris, ca sufletele păcătoșilor să se adune pe fața apelor, iar apele să le ducă spre apa Sâmbetei. Și deaceea e bine să faci cruce și să sufli peste apa din râuri, când te scalzi, și să sufli peste apa din doniță și să verși puțin din ea, până nu bei, ca să fugă și să se scurgă sufletele păcătoșilor, cari s'au adunat pe fața apei» [2]).

Prin Bucovina se spune că apa Sâmbetei n'o pot trece *femeile*; bărbații o pot. Astfel o trec «călugării cei mai sfinți; și cari merg dela noi, din schivnici, acolo rămân. La apa Sâmbetei sunt *Blajinii*» [3]).

Cu toate că înfățișarea pământului, pe deasupra, este aceea a unui fund de vas, graiul îi dă o *lungime* și o *lățime* [4]), un *lungiș* și-un *curmeziș*, cari, firește, nu se pot cuprinde cu închipuirea [5]).

---

[1]) *Șezătoarea*, V, p. 127.

[2]) Marian, *Sărbătorile la Români*, I, București, 1901, p. 182.

[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 1001.

[4]) Coșbuc zice în *Nunta Zamfirei*:

Lung e pământul, ba e lat,
Dar ca Săgeată de bogat
Nici astăzi Domn pe lume nu-i...

[5]) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, VI, p. 541; dintr'un descântec: «*Cum nu se deoache pământul de lung și lat*, așà să nu se deoache N. de frumos.

Pe *marginile* sau *poalele pământului*, «repezi și drept în jos, de nici nu se poate uità cineva acolo» [1]), se sprijină marginile sau poalele *cerului*, cum spun și Francezii [2]), deadreptul pe pământ, sau pe niște stâlpi. După unele credințe, acești *stâlpi ai cerului* sunt în număr de trei, patru sau șapte, uneori de argint, pe care-i păzesc, când sunt șapte, cei șapte *îngeri*. Acest bine, îngerii îl fac pentru omenire în schimbul celor patru *posturi*, pe care și oamenii sunt datori să le păzească [3]).

După alte credințe, cerul se razimă pe pământ prin mijlocirea a patru *stele*; după altele, cel care susține cerul este *Simion Stâlpnicul* [4]) iar după altele, cel ce ține cerul este *Samson cel tare*, pe umere. «Dar amù, un picior al lui e în apă; numai cu un picior stă pe uscat» [5]).

Când pe-aceste margini aleargă caii lui *Sf. Gheorghe*, vara, iarba și codrul înverzesc, pământul se deschide; când aleargă caii lui *Sf. Dumitru*, verdeața se prăpădește și iarna se apropie [6]).

Mijlocul pământului poartă numele de *buric*, *buricul pământului*, despre care se crede că este la *Ierusalim* [7]), acolo unde, la începutul pământului, când pământul nu erà mare, își făcuseră Dumnezeu și Diavolul, pătișorul de odihnă [8]).

Prin Bucovina se crede că buricul pământului este la *Sfântul Munte — Sfânta «Agură»*, — muntele Athos. «Stancile se duc la o mănăstire, la buricul pământului, la niște călugărițe sfinte, de le cară spice în gură și fac girezi. Din spicele acelea, călugărițele fac prescuri la biserică și pâne. Acolo sloboade Dumnezeu cărți din cer, și când se trezesc ele, găsesc cărțile în biserică. Din cărțile acelea se fac apoi scrisori de se trimit apoi în toată lumea pe la mănăstiri. Acolo-i *Sf. Miercuri*, *Sf. Vineri*» și toate celelalte zile [9]).

Tot la buricul pământului se spune că ar fi gaura prin care intră și ies dracii din iad: «e ca o fântână părăsită» și greu mirositoare [10]).

In gâcitori, se întreabă:

— Unde-i buricul pământului?

Şi se răspunde:

— Aici, unde sunt eu! — subînțelegându-se adausul:

Dacă nu crezi,
Măsoară și vezi!

---

1) *Șezătoarea*, III, pp. 27—28.

2) P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, Paris 1904, p. 181.

3) Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, pp. 2—3.

4) *Ibidem*, p. 3.

5) Voronca, *op. cit.*, p. 141.

6) *Ibidem*, p. 764.

7) *Șezătoarea*, I, p. 232.

8) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 18—19. Cunoştințe nouă despre pământ au făcut să se audă astfel de întrebări și răspunsuri:

— Unde-i buricul pământului?
— Aici, unde sunt eu!

9) Voronca, *op. cit.*, p. 139.

10) N. Gane, Novele, III, Buc. 1886, p. 25.

căci nu putem găsì aici o înrâurire a cunoştinţelor nouă despre sfericitatea pământului, care într'adevăr pot spune că buricul pământului este oriunde.

Depărtarea dela acest buric până la marginea pământului, este neînchipuit de mare; până acolo unde n'a ajuns nici un om pământean, în afară de *Alexandru Machedon* [1]). A mai fost cineva care a încercat să se ducă:

«A fost un om şi el a plecat să dea de capul pământului. A mers el, a mers, a mers, pân' a dat în satul cu *Samodiva*, unde şed *Samodivoaicele. Samodivoii* arau. El s'a oprit acolo la Samodivoi, a întrebat de mai e mult până a da de capul pământului şi a şezut să se mai *odinească* o ţâră. A oprit şi Samodivoiul boii să mai tăinuie. Au tăinuit, au tăinuit, până când a văzut Samodivoiul *Moartea*, — samodivoaica: veniă cât puteà cu de mâncare la prânz. Aflase că e om acolo. Samodivul când a văzut-o, a zis omului să se culce jos, să tragă brazdă peste el, să-l copere, că-l soarbe samodiva când o venì. S'a culcat omul, şi a tras brazdă peste el.

Când ajunge samodiva, i-a mirosit a om. L-a întrebat pe samodivoiu:

— Ce e? Ce miroasă pe aici?

El a luat-o la zor:

— Ce miroasă? Nu e nimic! Cum miroasă?!

Ea, odat' a dat peste el sub brazdă, şi l-a sorbit.

A plecat ăl Român când a fost dănac, şi când a ajuns acolo la samodivoi, a fost unchiaş: atâţia ani s'a dus, şi de capul pământului tot n'a dat!» [2]).

O credinţă ne arată că marginea pământului e la *mărul roş* [3]), pomenit în unele blăstămuri [4]).

Despre *inima* sau *miezul pământului* — uneori lăcaş al *iadului* — prin jud. Tecuciu se spune că-i un amestec de *apă* şi *foc* cărora li s'a lăsat de Dumnezeu sarcina de a se înfrânà unul pe altul, căci «de n'ar fi foc care s'o mai fiarbă, s'o prefacă în aburi, s'o mai usuce, s'o mai scadă, şi-ar fi numai apă, aceasta ar ţâşnì în sus şi-ar înnecà pământul; iar de-ar fi numai foc şi n'ar fi apa care să-l mai potolească, acesta ar aprinde şi ar arde lumea» [5]).

Despre lava pe care o aruncă vulcanii, necunoscută prin părţile locuite de Români, — n'am auzit decât o singură pomenire: ea este scuipatul Necuratului ferecat de Dumnezeu în fundul iadului; cu aceasta vrea Diavolul să prăpădească lumea. Respectiva povestire însă, vom întâlnì-o mai departe.

---

[1]) *Şezătoarea*, III, p. 278.

[2]) Şt. St. Tuţescu, *Taina ăluia*, Piatra-Neamţ 1906, p. 34.

[3]) C. Geauşeanu, *Superstiţiile poporului român*, Bucureşti 1914, p. 10.

[4]) V. Alexandri, *Op. compl.* IV (Teatru, III), Buc. 1905, p. 946: «Du-te val-vârtej, pân la mărul-roş».

[5]) Culegere din com. Ţepu.

Sub pământ, stau solomonarii la învățătura ce le trebuie pentru cârmuirea bălaurilor la *grindină* [1]).

VI. SPRIJINUL PĂMÂNTULUI

Scos din fundul mării celei mari sub chipul unui pumn de lut, din care mai apoi a crescut cât nu-l poate cuprinde gândul, pământul nostru, ca o turtă rotundă, este înconjurat și astăzi de apa cea mare, și plutește și astăzi cum va plutì în vecii vecilor deasupra acestei ape fără margini [2]), care se întinde și dincolo de poalele cerului [3]). Atât de mare este apa și atât de mică este turta pământului nostru față de cuprinsul apei, încât cu drept cuvânt se poate spune că «pământul stă pe mare ca o frunză de stejar într'un țarc de fân» [4]).

Tot astfel spun și Francezii [5]) și tot aceste credințe căutà să le întărească și filozoful Thales.

Dovadă de apa care se întinde dincolo de marginile pământului, firește, nu se poate da, deoarece, după cum am mai pomenit, nimeni n'a ajuns până la marginea pământului ca să vadă și să poată spune și altora; dar că pământul plutește pe apă este faptul că de îndată ce face omul o săpătură mai adâncă, îndată dă de apă, care izvorăște cu atât mai multă putere, cu cât săpătura se apropie de fundul pământului [6]). Acestea, dealtfel ne sunt spuse de Biblie și tot astfel scriu și toate cărțile religioase. Ca pildă, iată un text, de prin veacul al XVIII-lea, traducerea unei opere de polemică ortodoxo-catolică a literaturii bizantine ajunsă la noi prin traducerile slavone.

«Az[i]mit[ul] [7]) zisă: Dară suptu pămăntu ce iaste?

Panaghiot [8]) zisă: Suptu pămăntu iaste apî, iară dedesuptulu apei iaste întunearecu, iară mai din gios focu, și mai predesuptu adul [9]), și iarăș mai pre giosu pustietate, și mai pre dedesuptu tartarulu celu fără de fundu, și istovilia» [10]).

[1]) Voronca, *op. cit.*, p. 808.

[2]) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 6 și urm. — Voronca, *op. cit.*, p. 957: «Pământul e de jur împrejur înconjurat cu apă; noi pe apă ședem, apă e sub noi și deasupra noastră. Dumnezeu dac'ar vrea, într'un minut ne-ar potopì».

[3]) Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

[4]) Voronca, *op. cit.*, p. 141.

[5]) Sébillot, *op. cit.*, p. 182.

[6]) Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu. — *Șezătoarea*, I, p. 232. — *Ceaușeanu*, *op. cit.*, p. 9. — *Vieața literară*, I, no. 7: «Dintru început pământul nu erà împănat cu tot felul de dealuri și munți, ca'n ziua de astăzi, nici nu aveà atâtea văi și văgăuni câte are acuma, ci el erà neted ca fața mesei, adică numai un șes ori în cotro te înturnai și te uitai cu ochii. Și acest șes foarte întins pluteà pe deasupra apei, care se aflà dedesubtul pământului, întocmai după cum plutește o scândură pe un lac. Iar apa pluteà, după cum plutește ea și acum în văzduh, și văzduhul, la rândul lui, sta în puterea lui Dumnezeu, cum stă și'n timpul de față».

[7]) *Catolicul*, cel ce se împărtășește cu *azimă*.

[8]) *Ortodoxul*.

[9]) *Iadul*?

[10]) Iorga în *Analele Academiei Române*, ser. II, Mem. secț. lit., XXIX, p. 171.

Dacă iadul și raiul sunt *dincolo* de lumea noastră, ceeace ne desparte de *lumea cealaltă* va fi o apă: apa care înconjoară pământul de jur împrejur, și care — după cum am mai pomenit — se chiamă apa *Sâmbetei.* Despre această apă se dau următoarele credințe bucovinene:

Apa Sâmbetei este matca tuturor apelor, fiindcă într'însa se varsă toate apele de pe pământ; ea fierbe necontenit, poate din pricina focului ce mistue necontenit iadul păcătoșilor.

După alte credințe, «la marginea pământului e apa răcituri, și-i rece tare. Acolo-i cetatea lui Dumnezeu-sfântul. Un om și-a făcut corabie să meargă la Dumnezeu, și-a mers pe dedesubtul apei, dar Dumnezeu l-a ridicat cu corabie cu tot în sus, și șadè acolo *închilit* deasupra mării de răcituri până s'o sfârșì lumea. Până la Dumnezeu numai pasările care merg pe sus tare, străbat, cum sunt vulturii, cocoarele; altele nu» [1]).

Plutind pe apă — a socotit poporul — pământul poate fi pus de multe ori în primejdie să se răstoarne sau să-l cutropească vreodată valurile, lucru care s'ar puteà întâmplà cu o corabie. Acest nedorit sfârșit l-ar puteà dorì cel mai mare dușman al lumii, Diavolul, cel ce a căutat să înnece pe Dumnezeu cu prilejul zidirii. Pentru a ferì pământul de o primejdie ca aceasta, iată pe Dumnezeu că îi pune la margine, în patru părți, patru *îngeri de strajă,* dupăcum ne arată următoarea povestire ardelenească:

«Necuratul, care și în ziua de astăzi e învrăjbit cu Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, vrând să prăpădească pământul, adică pe oamenii creștini, s'a răzimat odată pe coasta pământului și a vrut să-l răstoarne în mare. Ingerii Domnului, băgând de samă că ce gânduri are, au proptit pământul cu aripile lor puternice, așà cât, ori și cât s'a năcăjit Necuratul cu slugile lui nemernice, nici un rău nu a putut face, decât că l-a scuturat de vreo câteva ori.

Oamenii, văzându-se în primejdie de moarte, au rugat pe Dumnezeu ca să-i scape de mânia Necuratului. Dumnezeu, căruia i-a fost milă de oameni, le-a făgăduit că le va stà în ajutor dacă vor postì trei *posturi.* Oamenii s'au învoit. Le-a mai spus Dumnezeu că cu cât oamenii vor țineà mai puține posturi, cu atât și sprijinul va fi mai slab.

Făcându-se legătură între Dumnezeu și creștini, și anume ca Dumnezeu să le pună patru străji la patru cornuri ale pământului, iar creștinii să țină în schimb patru posturi, în care să nu mănânce decât mâncări de post, Dumnezeu se ținù de făgăduealä și a pus *patru serafimi cu săbii de foc,* înarmați cu arme și îmbrăcați cu haine pe care focul nu le arde și glonțul nu le cuprinde.

Necuratul, văzând legătura făcută între Dumnezeu și oameni, s'a măniat așà de rău, de numai foc și pucioasă a scuipat, și așà, într'o mânie, s'a aruncat asupra străjilor pământului cu gând ca să le omoare, și pământul să-l cufunde în fundul mării.

---

[1]) Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

Aruncându-se asupra străjilor, acestea, cu ajutorul armelor și al lui Dumnezeu, au învins pe Necuratul, și prinzându-l de brâu, l-au trântit așà de tare, de a intrat până în fundul pământului, unde e și azi.

Deatuncia, de câte ori își aduce Necuratul aminte de oamenii de pe pământ, încearcă să iasă deasupra, dar neputând de armele străjilor, se svârcolește de se scutură tot pământul, iar de mânie scuipă numai foc, care de multe ori ajunge până la fața pământului [1]).

Creștinii însă, de când au cele patru străji, trăesc odihniți, nefiindu-le frică că se va prăpădì pământul. Aceasta așà va fi tot mereu până când oamenii vor ține posturile. Când însă oamenii își vor uità făgădueala făcută lui Dumnezeu, și își vor lăsà legea, nici pământul nu va mai fi păzit, ci va fi lăsat pe voea Necuratului, care apoi de bună samă va prăpădì lumea, răsturnând-o în marea cea fără fund și fără margini» [2]).

După unele credințe bucovinene — cum vom mai pomenì, la susținerea pământului ajută și *Simion Stâlpnicul*.

Bulgarii cred ca și noi în ființa apei care înconjoară pământul de toate părțile și care este și sub pământul ținut de doi sfinți pe degetele cele mari [3]). Ei adaugă însă că ceeace ține pământul încercuit ca să nu se hârnească în apă, este un *șarpe* încolăcit în jurul său [4]).

Prin jud. Tulcea se crede — de bună samă că sub înrâurirea credinței în Diavolul trântit și ferecat de Dumnezeu în pământ — că pământul se razimă pe coarnele unui *Diavol* [5]).

După sfinți și Diavol, vine rândul animalelor să sprijine pământul, ca să nu se cufunde în apă.

Macedo-Românii spun uneori că pământul stă pe spatele unui *bou* [6]), alte ori stă pe patru boi [7]).

Și *Armenii* vorbesc astfel despre un bou [8]).

Prin unele părți se crede că sunt doi *bivoli* cari țin pământul, firește, aceștia stând în apă [9]).

Credința în ființa acestui bivol susținător al pământului o întâlnim și la *Bulgari* [10]).

Prin Bucovina auzim spunându-se că pământul stă pe un *urs* [11]).

Dintre vietăți, însă, cel mai chemat ca să stea în apă este *peștele*; prin urmare iată-l și pe el sprijinind pământul.

---

[1]) «Erupțiunile vulcanice».

[2]) *Gazeta Transilvaniei*, LXXIII, no. 38.

[3]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. *Bulgarii* mai cred și în ființa unui *cocoș* ce susține pământul și pe care îl cutremură când bate din aripi.

[4]) L. Schischmanoff, *Légendes religieuses bulgares*, Paris 1896, p. 11.

[5]) Candrea, Densușeanu și Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 355.

[6]) D. Cosmulei, *Credințe și superstiții aromânești*, București 1909, p. 46.

[7]) *Revue des traditions populaires*, VIII, p. 285.

[8]) *Ibidem*, XXII, p. 210.

[9]) Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.

[10]) Schischmanoff, *op. cit.*, p. 12.

[11]) Voronca, *op. cit.*, p. 141.

Cu totul singuri, sunt doi pești [1]).
Unul singur, trei sau patru pești nu-i vom întâlnì singuri.

Rușii cred că peștii se sprijină pe-o balenă [2]), iar *Georgienii* din Caucaz îi așează pe un pește uriaș [3]).

După vietăți, avem *stâlpii* sau *furcile* pământului [4]).

Intâiu, un singur stâlp: pământul, ne arată o credință doljeană, «se reazimă pe o *osie*, adică furca pământului, și o roade *Iuda* în tot minutul. Dacă nu ar cerne femeia omului *mălaiu* și nu ar scuturà capul *căpisterei*, ar roade și s'ar scufundà pământul; dar când dă cu mâna în capul căpisterei, sdrăncăne postava și ea aude și stă în loc să asculte și să vadă ce este, că i se pare că e Dumnezeu, și atunci crește pământul la loc, și nu se mai isprăvește» [5]).

Tot cam astfel se spune și prin alte părți ale acestui județ.

«Pământul cel rotund ca și cerul — că pământul s'a strâns după cer — stă pe o *furcă* tot de pământ, care-l ține de nu se așează în apă, unde a fost. Când femeia rade *postava* și spală *vadra* la fântână, *Iuda— Dracul* — ascultă, și *Dumnezeu* atunci drege furca unde a ros Iuda. Iuda păzește și când Dumnezeu pleacă de se uită la *ouăle roșii* în ziua de *Paști*, ori ascultă la *colinde* în ziua de *Crăciun*, vine și roade furca, *să se sudoame* pământul, și lumea să se înnece» [6]).

Prin Bucovina se crede că acest stâlp este sprijinit de o *scorpie*. Scorpia este sprijinită de stâlp cu un lanț. «De n'ar ține scorpia, nici pământul n'ar mai fi» [7]).

După unele credințe oltene, pământul are *două furci* [8]).

După altele, pământul stă pe *trei stâlpi*, cari sunt de lemn, de fier sau de ceară.

După alte credințe, sunt *patru stâlpi* de argint; un colind moldovenesc începe așà:

De când, de când Dumnezeu
Și *pământul s'a născut*
In patru stâlpi de argint,
Prea frumos l-a 'mpodobit,
Cu podoabe de argint,
Verde, verde și 'nflorit,
Și cu flori acoperit... [9]).

După alte credințe, oltene, pământul stă pe 6 *stâlpi*, pe cari cearcă să-i roadă *Iuda*, cel întâlnit mai sus:

---

[1]) *Șezătoarea*, I, p. 232. — Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.
[2]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.
[3]) *Ibidem*, pp. 209—210.
[4]) *Vieața literară*, I, no. 7: «Văzând însă Dumnezeu dela un timp că pământul e cu mult mai greu decât apa pe care plutește și că într'o bună dimineață foarte lesne ar puteà să se prăbușească și să se cufunde în adâncurile acesteia, a făcut *patru stâlpi* sau *furci de foc* și cu stâlpii sau furcile acestea l-a sprijinit apoi pe dedesubt ca să nu se prăbușească».
[5]) *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.
[6]) Cred. Rom. din Florești, jud. Gorj.
[7]) Voronca, *op. cit.*, p. 141.
[8]) *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.
[9]) *Pamfile*, *Crăciunul*, p. 70.

«Pământul stă pe *șase furci de ceară*. Iuda roade mereu la ele, ca să se scufunde pământul și să se prăpădească lumea, dar când isprăvește una de ros, dă fuga la alta, și pân' s'o roază, cea roasă crește la loc. Și așà el roade de colo până colo, făr' de nici un folos.

La *Paști*, când se vede *ouă roșii* la creștini, el și mai rău se prostește: își pierde tot cumpătul» [1]).

Și urmează:

«In ziua de Paști, e bine să dai pe o apă curgătoare *găoci de ouă roșii*, căci aceste găoci vor merge pe ape până vor da în *apele Sâmbetei* și de-aici apoi vor trece în apele cele de sub pământ, unde sunt înfipte furcile pământului. Iuda roade mereu la aceste furci, cu gândul ca să scufunde pământul, dar când vede venind pe apele Sâmbetei găoci de ouă roșii, și-aduce aminte că au sosit Paștile creștinilor și i se taie curajul, stă din lucru, și furcile în clipă cresc la loc» [2]).

De cele mai multe ori însă, furcile pământului nu sunt singure.

După o credință bucovineană *Simion Stâlpnicul* ține pământul, în timp ce acesta stă pe *stâlpi* iar stâlpii stau pe un *pește* [3]).

Tot prin Bucovina se mai spune că se află numai *un pește* pe care se razimă cei *patru stâlpi*, pentru care, ca să nu se surpe, oamenii sunt datori să postească cele *patru posturi* ale anului [4]), dar «amù, — urmează credința, — un stâlp e mai mâncat, căci oamenii nu postesc».

Despre acest pește, iată ce se mai spune:

«*Peștele cel din mare* zice că a avut trei pui. Dumnezeu, când a săturat norodul cu doi pești și cinci pâni, a luat doi pui dela pește, și unul i-a rămas. Dar, să nu se fi săturat atunci cu cei doi pui și să-l fi luat și pe al treilea, s'ar fi prăpădit lumea, căci peștele ar fi dat din coadă, și pământul cădeà. Așà însă, tot i-a rămas unul lângă el.

Noi, pentru peștele cel din mare, ne rugăm și postim» [5]).

Din acest pește se trag toți peștii din lume [6]).

Prin jud. Suceava se aude credința că încă dela zidire pământul a fost așezat de Dumnezeu pe *trei scaune* și fiecare scaun a fost pus pe câte un *pește* [7]).

Prin jud. Tecuciu se crede că cei *patru stâlpi* se razemă pe *patru pești* [8]); prin jud. Botoșani, dimpotrivă, se zice că cei *patru pești* stau pe *patru trestii* încă mai mari decât dânșii [9]).

---

[1]) *Șezătoarea*, III, p. 27.
[2]) *Ibidem*, XVII, p. 21.
[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 393.
[4]) *Ibidem*, p. 141.
[5]) *Ibidem*, p. 290.
[6]) *Ibidem*, p. 957.
[7]) *Șezătoarea*, II, p. 105.
[8]) Cred. Rom. din Țepu.
[9]) *Ion Creangă*, III, p. 303. D. — Furtună, *Vremuri înțelepte*, București 1913, p. 69: «Pământul se cutremură pentrucă șade, după credința poporului, pe *patru pești*, mari strașnici, și peștii stau pe *patru trestii* și mai mari. Și așà, când dau peștii din coadă, trestiile se cutremură, și cu dânsele, se cutremură și pământul nostru».

Pentru părți mai ales din Bucovina, cei patru pești făcuți «anume ca să ție pământul în spate» se numesc, întâiul cel de către răsărit, *Incepător*, pentrucă el începe toate celea ce au să le facă ceialalți părtași ai săi; al doilea, adică cel ce a fost pus să steie spre apus se numește *Ascultător*, pentrucă el primește sfaturile Incepătorului; al treilea, adică cel ce a fost pus să steie spre amiazi se numește *Arătător*, pentrucă el conduce *soarele* și-i arată calea încotro are să meargă; iar al patrulea și cel din urmă se numește *Somnoros*, pentrucă toată ziua doarme dus, iară noaptea, trezindu-se, conduce *luna* și *stelele*. Intâmplându-se însă ca Somnorosul să se trezească ziua, atunci mână *luna* ca să bată soarele pentrucă s'a întârziat, crezând în buimăceala lui că nu e ziuă, ci noapte... Și atunci se naște *întunecime de soare*.

Arătătorul, în deosebi de ceilalți trei pești uriași are un ghimpe și pe cap, lung de șase prăjini, cu care arată *soarelui* dincotro să plece și încotro să meargă.

Hrănindu-se cu lut și stâmpărându-și setea cu apa ce se strecoară prin pământ, când vom aveà *secetă* se va înțelege că acei pești au supt prea multă apă.

Incepătorul și Somnorosul suflă pe câte-o nare foc iar pe cealaltă ghiață aducând zădufurile sau frigurile cele mari; din când în cână își schimbă locul.

Sfârșitul lumii va fi legat de moartea acestor pești. Despre unul se zice chiar că a pierit când cu *potopul*, sau altădată; alții spun că Ascultătorului i s'ar fi rupt de greutatea pământului o jumătate de trup și că din sângele ce-a curs, Dumnezeu a făcut *Marea Roșie* iar din ghimpii de pe spate, câteva șiruri de munți [1]).

Prin Bucovina, alături de pește întâlnim și *mărul roș*; acesta se razemă pe pește: «Mărul cela zice că are mere, dar cine le poate căpătà. Nimeni pe lume nu e în stare să străbată acolo. Zice că, câte ape sunt pe lume, și curg, toate curg dela asfințit spre răsărit, toate, deacolo, de sub mărul cela pornesc, se împrăștie pe lume, și iar înapoi acolo se întorc. Marea aceea, unde-i mărul, se chiamă *Marea Neagră*» [2]).

Tot prin Bucovina întâlnim și următoarea credință, după care însuș peștii sunt cei ce rod stâlpii pământului, lucru care, după cum am văzut, cearcă să-l facă Necuratul:

Peștii, — din ce pricină, nu se arată, — «au ros unul din cei patru stâlpi; deaceea, zic o sumă de oameni, că pământul nu stă pe patru, ci numai pe trei stâlpi. Când a picat stâlpul acela, atunci s'a prăbușit o bucată de pământ în apă și de atunci s'a făcut în partea aceea o *mare* foarte mare, care stă și astăzi... Când mănâncă oamenii de frupt în zilele de post, atunci *peștii* pământului se supără pe dânșii și deaceea se apucă ei și'n timpul de față de ros stâlpii pământului, dându-le prin

[1]) S. Fl. Marian, *Peștii pământului* în *Junimea* literară, III (1906), p. 67—70.
[2]) Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

aceasta de cunoscut că posturile sunt rânduite de Dumnezeu, ca ei să le postească, nu însă să se înfrupte sau chiar să mănânce de frupt în decursul lor. Iar când prind peştii a roade la stâlpii pământului, atunci pământul se cutremură şi se mişcă. Insă el nu se mişcă, nici nu se sdruncină pretutindeni, ci numai în aceà parte unde stă pe stâlpi, adică la munți.

O sumă de oameni însă cred şi spun că fiind lumea de un timp încoace foarte stricată şi păcătoasă, mâncând de frupt nu numai Miercurea şi Vinerea de peste an, ci mai peste tot anul, deaceea şi peştii pământului au mai ros încă doi stâlpi, şi acum stă pământul numai pe un stâlp, pentrucă cei mai mulți oameni postesc numai *postul cel mare*. Iar când nu vor mai postì nici acest post, atunci are să se piardă lumea» [1]).

In sfârşit, cel din urmă lucru ce se mai poate pomenì este următorul: După cum cerul pe care lumea pământului nostru îl vede, nu-i altceva decât partea de dedesubt a altui pământ prin care se strecoară ploaia, ca laptele printr'o sâtişcă, tot astfel, după alte credinți, fața de dedesubt a pământului nostru este tot un cer, — unul din cele şapte sau nouă ceruri, care, cu marginile sale, se razemă pe fața altui pământ, ne mai având, prin urmare, nevoie de nici un fel de alt sprijin [2]).

Acest soiu de credință o întâlnim şi la Ruşi [3]).

VII. CUTREMURUL

Cutremurul [4]) *cutremuratul* sau *tremuratul* pământului se datoreşte mai multor împrejurări.

Intâia trebuie căutată dedesubt, unde-i temelia; de câte ori această temelie îşi va pierde ceva din statornicia sa, de atâtea ori pământul *se va cutremurà, va tremurà* sau *se va clătì* [5]), se va *hănțănì* [6]).

La sprijinul lumei noastre am pomenit *Diavolul*; deci, când Diavolul, pe coarnele căruia stă pământul, va obosì stând culcat pe o parte şi se va întoarce pe cealaltă, pământul se va clătì [7]).

Pământul mai tremură şi când *Iuda Iscariotul* sau *Iuda pământului* îi roade furcile [8]); aceasta, cum am văzut, ține până când Diavolul

[1]) *Vieața literară*, I, no. 7.

[2]) Pamfile, *Văzduhul*, p. 95.

[3]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

[4]) D. Cantemir, *Descrierea Moldovii*, Buc., 1909, p. 33: Cutremurile sunt rari în Moldova.

[5]) Un interesant articol intitulat: «Les tremblements de la terre» publicat în *Revue des traditions populaires*, II, pp. 97—105 înşiră o mulțime de credinți ale popoarelor extraeuropeane privitoare la sprijinul pământului şi prin urmare şi la pricinile cutremurului. Pentru Europa nu întâlnim decât un uriaş cerb.

[6]) Pamfile, *Sfârşitul lumii*, p. 18 şi *Agricultura la Români*, p. 246.

[7]) Candrea, Densuşianu, Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 355.

[8]) Ceauşanu, *op. cit.*, p. 8. — *Şezătoarea*, III, p. 99, cred. din jud. Vâlcea: «Pământul se cutremură când *Iuda* ispråveşte de ros câte o furcă de-ale pământului».

Şezătoarea XII, p. 154: Să nu laşi *căpisterea* cu *răsuri* pe ea, că roade Iuda furca pământului.

este amăgit: atunci cutremurul contenește, și furca roasă crește la loc [1]).

Dacă Diavolul de sub pământ este cel ferecat de Dumnezeu, din timpul izgonirii îngerilor necurați din cer, se socotește acest «Necurat» ca pricină a cutremurului. La legarea prin vicleșug, «când [Diavolul] s'a scuturat odată și-a răcnit, *cerul și pământul s'au cutremurat*» [2]). Dacă el ar face acest lucru și astăzi, pământul s'ar nimicì de bună samă; norocul însă ne stă în faptul că acest Diavol nu-și cunoaște puterea. Alte credinți, dimpotrivă, spun că acestui Diavol se datoresc cutremurile de astăzi. «In pământ stau Dracii îngropați de Dumnezeu, și când se bat în capete ca berbecii, pământul se hâțână! [3]).

Cine ar pune atunci urechia la pământ, — cu primejdie de a murì peste trei zile, — ar auzì pe acești diavoli strigând:

— I-auzi, măi, ce-i pe pământ! I-auzi! [4]).

Vine apoi rândul animalelor pe care pământul se sprijină.

Macedo-românii cred că pământul se cutremură când *boul* de sub dânsul își mișcă urechia [5]); *Armenii* zic că pământul se cutremură când pe acel bou îl supără muștele [6]). Dacă sunt *patru boi* cari sprijină pământul, acesta se va cutremurà când boii își vor mișcà urechile [7]).

Prin Bucovina se zice că pământul se cutremură atunci când *scorpia* legată cu lanț de stâlpul pământului, se scarpină de acest stâlp [8]).

Prin alte părți, în loc de scorpie întâlnim *sgripțuroaica*, care roade mereu stâlpii; când îi roade, pământul se clatină. Această sgripțuroaică se hrănește cu mălaiul și apa ce-i dau oamenii, și anume: *mălaiul* este acela ce i se dă atunci când femeia, după ce a cernut, bate sâta de capetele căpisterei ca să o scuture, iar *apa* e aceea pe care o varsă femeile la fântână, când toarnă întâiu din găleată, ca să-și clătească cofa [9]).

Pe unde se crede că peștii susțin pământul, firește, tot ei vor pricinuì și cutremurele: dacă se mișcă cu totul [10]), dacă își mișcă coada [11])

---

[1]) *Ghilușul*, I, No. 1, p. 8.

[2]) Voronca, *op. cit.*, p. 30.

[3]) Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

[4]) Cred. Rom. din jud. Vaslui.

[5]) Cosmulei, *op. cit.*, p. 46.

[6]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210.

[7]) *Ibidem*, VIII, p. 285.

[8]) Voronca, *op. cit.*, p. 141.

[9]) Ceaușanu, *op. cit.*, p. 8.

[10]) *Șezătoarea*, I, p. 232: «Pricina cutremurului de pământ nu e alta decât mișcarea peștilor ce țin pământul în spate».

[11]) *Ibidem*, II, p. 193: «Fiindcă pământul stă rezemat pe coada a doi pești uriași, când aceștia mișcă coada, pământul se cutremură». — A. Gorovei, *Credinți și Superstiții*, pp. 94 și 255: «Când peștii pe cari stă pământul poartă cozile, el se cutremură». — Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când peștele clatină din coadă, atunci și pământul se cutremură. De ar vrea să se întoarcă, sau s'ar clătinà mai tare, și pe noi ne-ar prăpădì». — *Ibidem*, p. 957: «Pământul stă pe patru stâlpi, pe un pește adormit. In colindă se spune:

Când peștele se trezește
«Și pământul se clătește».

ori dacă din pricina ostenelii se întorc pe cealaltă parte [1]). Aceasta se întâmplă fie că pământul stă numai pe peşti, fie că aceştia se mai ajută şi de stâlpi sau trestii [2]).

Asemeni credinţi întâlnim şi la *Ruşi* [3]).

După acestea vin socotinţile cari pun cutremurul în sama Atotputernicului. Dumnezeu, văzând răutatea şi fărădelegile lumii, se uită cu mânie spre noi, spre pământ, şi acesta, de spaimă, se cutremură, cum se cutremură şi omul ce se ştie greşitor în faţa celui ce-l mustră. Dacă Dumnezeu se uită numai cu coada ochilor, pământul, — fiindcă «se vede că e păcătos, căci pe el se făptuesc tot felul de păcate şi nelegiuiri» — se cutremură nu aşà tare, căci «nu poate da pământul ochii cu Dumnezeu, fără să se tremure»[4]). Dacă Dumnezeu ar privì pământul cu ochii întregi, — cu amândoi ochii. — de bună samă că pământul s'ar cutremurà mai înfricoşat şi-ar sta să se sfărâme sau să se prăpădească lumea [5]).

Alteori Dumnezeu pune un picior pe o parte de pământ, pe margine, şi alt picior pe cealaltă margine a pământului, şi *se dăinăie*, se leagănă, când pe un picior, când pe celalalt; atunci pământul se cutremură, *se sglăcină* încolo şi încoace, ca lumea să se înfricoşeze şi să se întoarcă la căile cele de traiu curat [6]).

Se înţelege, la toate popoarele vom întâlnì asemeni credinţi. Evreii — scrie Sf. Scriptură, — spun că Iehova «sguduie pământul din locul său, de se cutremură *stâlpii* săi» [7]).

Urmează apoi pricinile felurite:

După unele credinţi, pământul se cutremură atunci când se bat *strigele* cu limbile meliţilor şi meliţoaielor, pe cari femeile le lasă pe afară în nopţile de către Filip şi Andreiu de iarnă [8]).

---

[1]) Cred. Rom. din Ţepu, jud. Tecuciu.

[2]) Ion Creangă, III, p. 303: «Pământul se cutremură pentrucă şade pe patru peşti mari, straşnici, şi peştii şed pe patru trestii şi mai mari; când dau peştii din coadă, trestiile se cutremură, şi cu dânsele se cutremură şi pământul nostru». — Voronca, *op. cit.*, p. 955.

[3]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.

[4]) I. Otescu, *Credinţile ţăranului român despre cer şi stele*, p. 52.

[5]) Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu din cer pe pământ; se uită supărat de cele ce vede, dar numai oleacă deschide ochii, că dacă i-ar deschide mai tare, s'ar prăpădì lumea». — *Ghiluşul*, I, 1, p. 8: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu cu un ochiu, că dacă s'ar uità cu amândoi, s'ar cufundà de frică». — Gorovei, *op. cit.*, pp. 94, 255 şi 256. — *Şezătoarea*, III, p. 99: «Se mai cutremură când se uită Dumnezeu pe pământ. Când se cutremură uşor şi puţin, atunci Dumnezeu se uită cu un sfert de ochiu la el; când se uită cu o jumătate de ochiu, se cutremură mai tare şi mai mult. Dacă s'ar uità cu un ochiu, s'ar cutremurà tare de tot, s'ar dărâmà casele, ar prăpădì lumea». — *Ibidem*, II, p. 193: «Când Dumnezeu vede că răutatea oamenilor este din ce în ce, se uită cu mânie asupra pământului, şi atunci pământul de frică se cutremură».

[6]) Cred. Rom. din jud. Gorj.

[7]) *Iov*, IX, 6. — *Invăţăturile lui Neagoe*, ed. 1910, Vălenii de munte, p. 167: «... Şi când te împunseră (Hristoase) cu suliţa prin coaste făr' de milă, atuncea... pământul din temelie se cutremură».

[8]) Gorovei, *op. cit.*, p. 256.

Prin jud. Vâlcea se crede că «pământul se cutremură și când nechiază calul lui *Alexandru Machedon*, Ducipalul care a băut apă vie și nu are moarte. El trăește prin ostroavele pustiilor de mări, și când îi vine dor de stăpânul lui, nechiază de se cutremură pământul» [1]).

In sfârșit, alte pricini ale cutremurului vin din însăși partea pământului. Când pământul, ca ființă vie, nu mai poate suferì păcatele oamenilor, se scutură, ca și cum ar căutà să-și lepede o greutate ce apasă asupra sa; și atunci noi simțim cutremurul [2]).

Alteori, ca oricărei vietăți, îi vin clipele de slăbiciune, cum se întâmplă de pildă în anii când rodește mult; atunci tremură cum tremură omul ostenit, iar oamenii simt în clipele acelea cutremurul [3]).

Când pământul se cutremură, — și atunci să se știe că se cutremură marea, pământul și cerul strâns legate între dânsele [4]); — dacă ar pune cineva urechia la pământ, ar auzì vorbind oamenii pe cealaltă lume, vitele răgând și clopotele trăgând [5]).

Celui pe care îl apucă cutremurul cu apa cu care s'a spălat, nevărsată, îi va tremurà capul toată vieața [6]).

In timpul cutremurului, e firesc ca lumea să fie cuprinsă de groază: «Spaima ce ne cuprinde,—zice Humboldt,—în momentul cutremurului de pământ este profundă: ceeace ne înspăimântă nu este numai amintirea marilor pustiiri ce au produs, nici icoana catastrofelor a căror memorie le-a păstrat istoria și pe care imaginațiunea noastră ne-o pune înaintea ochilor; ceeace ne cuprinde este că pierdem încrederea înăscută în noi despre stabilitatea solului. Din copilărie eram deprinși cu contrastul mobilității apei și cu imobilațiunea pământului; toate probele simțurilor ne întărise liniștea noastră. Tremură solul! Acest moment este destul pentru ca să se sfărâme experiența vieții întregi. Se poate cineva depărtà de un vulcan, poate să se ferească de un curent de lavă, dar când pământul tremură, unde să fugi? Pretutindeni crezi că umbli pe un cuptor de distrucțiune; atunci fiecare sgomot, fiecare adiere de vânt excită atențiunea. Se teme cineva mai cu seamă de pământul pe care calcă!» [7]).

Despre această stare sufletească vor puteà mărturisì toți cei ce vor simțì cutremurile, după cum mărturisesc și cei ce le-au simțit.

Mijloc de scăpare, de adăpost, nu este, decât pentru cei ce pot simțì de mai înainte apropierea lor, — căci unii au vedenii prevestitoare: «Cutremurul de pământ e însoțit totdeauna de diferite fantome cari fug cu iuțeala fulgerului. Unii spun că în timpul cutremurilor de pă-

---

1) *Șezătoarea*. III, p. 99.
2) Gorovei, *op. cit.*, p. 94.
3) Voronca, *op. cit.*, p. 141.
4) Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 6.
5) Gorovei, *op. cit.*, p. 256.
6) *Ibidem*, p. 51.
7) Gr. Ștefănescu, *Cutremurele de pământ în România*, București 1901, p. 1.

mânt văd fugind *cai* cu ochii cât talgerile, că *vitele* fug prin păduri, că *cânii* urlă a pustiu, iar alţii că în *vântoasa* care mai totdeauna însoţeşte cutremurul, mai ales noaptea, circulă duhurile necurate, cari voiesc a se ascunde de mânia dumnezeească» [1]).

Dacă pe oameni îi înspăimântă nenorocirile aduse de cutremure, tot astfel îi înspăimântă, şi întâmplările rele cari vor venì, căci cutremurul a fost totdeauna socotit ca o *prevestire a răului*.

Un vechiu manuscript zice: «Măcar că fireşti lucruri sint aceaste cutremure, cînd să prilejesc, iar să poate zice că *arătare şi seamne reale sint cutremurile viitoarelor vremi*, precum şi atuncia au arătat acel cutremur multă vărsare de sînge şi prada turcilor pre săraca Moldova, pre alte părţi creştineşti, precum vom arăta la locul său, pre rând» [2]).

Şi alte mărturii în următoarele însemnări:

«Anul 1829, Martie 30, Sâmbătă în dîseară, de zece ceasuri, s'au cutremurat pământul, aşà, de mijloc [3]); *ce se va întâmplà, nu ştim*; dar aceasta am însemnat» [4]);

«Insămnare, ca să-s ştie: 1827; şi s'au cutremurat în noaptea Naşterii lui Hs... *Apoi nu ştiu ce-o fi: ori bine, ori rău»* [5]).

După credinţele poporului, prevestirile de rău ale cutremurilor sunt: *războiul* [6]), *boalele: ciumile, holerile»* şi alte multe *răutăţi* [7]), cum mai poate fi *foametea* sau *seceta* [8]).

Nenorocirile, fireşte, vor fi cu atâta mai mari, cu cât cutremurul va fi mai groaznic sau cu cât cutremurele vor venì mai multe unele după altele. Astfel de mare nenorocire este, mai întâiu *războiul* [9]) şi apoi *sfârşitul lumii* [10]).

Intâlnim totuş şi credinţi cari ne spun că uneori cutremurile pot prevestì şi lucrurile bune. O însemnare de mai sus zice: «Apoi nu ştiu

---

1) *Şezătoarea*, II, p. 193.

2) Iorga, *Studii şi Documente*, III, p. 41; urmează: «Pricina cutremurului din ce se face? Pământul se cutremură de multă umezeală. De vei vrea să ştii deplin, ceteşte la bogovlie, ca vei aflà».

3) *Potrivit*, ca tărie.

4) Ştefănescu, *op. cit.*, p. 25.

5) Ceauşanu, *op. cit.*, p. 15.

6) *Calendarul Revistei «Ion Creangă» pe anul 1914*, p. 38: «Cine nu-şi aduce aminte de cutremurul din ziua de Sâmbătă, 1 Iunie, când foarte mulţi preziceau, făcând poate şi prinsori, că vom aveà neapărat în acel an (1913) războiu».

7) *Şezătoarea*, III, p. 99. — Cf. şi *Revue des traditions populaires*, II, p. 103: «Intâmplări groaznice». — In pomelnicul *Bisericii târgului* din Târgovişte, se ceteşte pe p. 7: «Pomeneşte Do[a]mne sufletele cărora... de cutremurul pământului sau prăpădit».

8) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 14. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 124.

9) *Şezătoarea*, III, p. 99.

10) *Ibidem*. — *Ibidem*, II, p. 27. — *Mateiu*, XXIV, 5—6: «Căci mulţi vor venì pe numele meu zicând: Eu sunt Hristosul! Şi pe mulţi vor amăgì. Şi voi veţi auzì războaie şi ştiri de războaie. Luaţi samă, nu vă spăimântaţi, căci trebuie să fie toate, dar nu este încă sfârşitul. Căci se va ridicà neam peste neam, şi împărăţie peste împărăţie, şi vor fi foamete şi *cutremure* pe alocurea. Dar toate acestea vor fi început de dureri».

ce-o fi: *ori bine, ori rău*». Intre cutremurile cari prevestesc binele se pun cele ce se întâmplă după masă, când vestesc *bielşugul*, — «sunt oamenii *sătui* atunci», rămânând ca cele întâmplate înainte de masă, când omul e *flămând*, să prevestească *seceta, lipsa*. După alte credinţi bielşugul a toate este prezis de cutremurul ce se întâmplă noaptea, rămânând ca cel de zi să prevestească *sărăcia* şi *foametea* [1]).

Acestea le vom pune pe sama *sismologhionului* cărturăresc [2]).

Ce poate face lumea ca să fie scutită de cutremur? Răspunsurile le aflăm în rândurile de mai sus:

Să păzească cele patru *posturi* hotărîte de Dumnezeu,

Să nu păcătuească în aşà chip, încât să atragă privirea de urgie a lui Dumnezeu;

Să nu lase limbile de *meliţă* şi *meliţoaie* pe-afară, în noaptea de Andrei şi Filip;

Să nu mai bată sâta de căpistere, ca s'o scuture de făină, şi să nu-şi mai clătească doniţa cu apă la fântână.

«Când te lai seara, să nu laşi mult în casă *lăutoarea*, că se poate să se cutremure pământul şi-atunci şi ţie îţi va tremurà capul cât vei trăì» [3]).

VIII. BLAJINII

Blajinii [4]), *Blăjinii*, *Blăjanii*, *Rohmanii* [5]), *Rocmanii*, *Rägmanii* sau *Rugmanii*, după credinţele poporului român sunt un soiu de oameni cari trăesc în afară de lumea noastră. Această lume, după unii, este dincolo de faţa pământului nostru, de care se desparte printr'o apă mare, iar după alţii, — cei mai mulţi, — lumea lor este sub pământul nostru.

Fireşte, dacă se va spune că trăesc dincolo de lumea noastră cea împrejmuită de apă, se va arătà că acel loc este «lângă apele cele mari în cari se varsă toate râurile, pâraiele şi pârăiaşele», sau, «pe lumea asta, la capătul pământului, [unde] este, aşà, un loc de o parte», sau, «o pustietate foarte mare, pe ţărmul mării», «în ostroavele mării», cari locuri pot fi «tocmai acolo, de unde-s Jidanii, la Ierusalim, dar mai încoace de ei».

«Rohmanii zice că trăiau printre ai noştri, şi tare îi chinuiau. *Moisi* i-a luat pe oameni şi a deschis marea şi au trecut. Când au vrut să treacă

---

[1]) Cred. Rom. din Ţepu, jud. Tecuciu.

[2]) *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. Prin Caucaz se crede că cutremurile prevestesc belşug în grâne. Credinţa aceasta o întâlnim şi în Bucovina întreagă (*Ion Creangă*, III, 43).

[3]) *Ion Creangă*, III, p. 44.

[4]) *Dicţionarul limbii române*, I, 1, p. 573: «*Blajinii* s. m. plur. antic. (Mit. pop.)... Din paleosl. blazenъ «fericit». (Figură mitologică, intrată în limbă, împreună cu numele, prin cărţi poporane traduse din slavoneşte, şi apropiată prin etim. pop., de *blajin*)», — adjectiv care însemnează *bun la inimă*, răbdător, *paşnic*, ş. a.

[5]) Marian, *Sărbătorile la Români*, III, pp. 171—88.

Rohmanii, marea s'a închis și ei au rămas acolo. Ei stau în pământ, și în ziua de Paștile lor, de ai pune urechea la prag, ai auzì cum strigă și se bucură că-s Paștile, — dară ai rămâne surd pe toată vieața» [1]).

Unii spun că Rohmanii sunt robiți de niște păgâni cari «nu-i lasă să se înfrupte până ce nu capătă dela ceilalți creștini cu ce se înfruptà», sau sunt închiși în niște cetăți pe ale căror ferești, văd, la Paști, plutind pe mare cojile de *ouă* ce vin dela noi, aflând astfel când este sărbătoarea învierii Domnului. Poarta *raiului* este aproape de dânșii [2]).

Dacă sunt socotiți ca slobozi, Blajinii n'au casă, ci trăesc la umbra pomilor.

După alte credinți, ei trăiesc cu totul în apă, ieșind deasupra numai când este frumos, când este lună; atunci vorbesc.

«Când e lună, să nu zici: «ce bine se vede», că te blastămă Rohmanii. Ei zic:

— Să ți se vadă ție așà, cum ni se vede nouă, și nouă cum ți se vede ție! — căci lor, numai dela lună li se vede» [3]).

Până la dânșii a ajuns odată cineva:

«Niște Moldoveni s'au dus pe mare. La câteva zile li s'a întâmplat un năcaz: li s'a spart corabia și s'au înnecat cu toții câți erau în corabie. Numai unul a fost tare învățat cu apa, și a scăpat la un munte, care trage corabia în curmezișul apei, ca acul cel otrăvit [4]). Și-a ieșit într'un ostrov, și s'a băgat în altă corabie, și-a mers la *Blajini.*

Omul a fost tare înțelept.

Când l-a văzut un Blajin, l-a cunoscut:

— Tu, măi, ești om din Moldova?

— Din Moldova.

— Am nevoie de-un argat!

— Oiu fi și argat, că de unde-s eu, nici cu gândul nu pot să mă duc pe-acolo!

S'a pus la plivit.

Blajinul aveà o moară. Seara se duceau la moară. Acolo erau Blajini mai mulți. Și-i dă Moldovanul:

— Ce ședeți? Faceți lumină!

Blajinul iea un opaiț mare, iea apă dela roată, face un șterț (fitil), l-a pus în apă, și-a ars toată noaptea. Moldovanul s'a 'ncrăncinat de treaba asta și toată noaptea a gândit la puterea cea mare care o au Blajinii.

— Par'că n'ai dormit! — îl întrebă dimineața stăpânul său.

— Stăpâne, te slujesc un an, doi și trei; să mă înveți *să ardă și la mine apa*!

— Te-oiu învățà să ardă și 'n palmă. Dar, degeaba nu pot; să mă slujești.

---

[1]) Voronca, *op. cit.*, p. 352.

[2]) *Ion Creangă*, II, p. 269; alte amănunte, *Ibidem*, pp. 67 și 268—70.

[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 350; alte amănunte *Ibidem*, pp. 338, 349—52, 1001 și 1294.

[4]) «Magnetul».

S'au tocmit.

Blajinul i-a hotărît Moldovanului:

— *Să nu te uiţi în sus!*

La trei ani, Moldovanul a luat cu opaiţul apă, şi a ars.

La patru ani, Blajinul a trimis pe argat să vadă de-i copt grâul. Şi erà copt. S'a dus la secerat Blajinul, s'a dat pe-o lature, şi omul, pe cealaltă lature. Pe mijloc erà hat. Şi-au lucrat până ce-a trecut de-amiază. Numai ce-a ieşit un nour din sus. Moldovanul şi-a aruncat ochii către cer; şi l-a zărit Blajinul.

— De-amù te-ai spurcat în apă; nu mai arde apa!

S'a scârbit Moldovanul; acolo şi-a făcut vieaţa, la Blajini» [1]).

După unele spuse, Blajinii se trag din seminţia lui *Sift*, feciorul lui Adam; după altele, se zice că se trag din copiii care mor îndată după naştere.

Alte credinţi aşează lumea Blajinilor sub lumea noastră; acolo au sate şi oraşe, ca şi la noi, dar pe-acolo e mai cald ca la noi.

Inaintea oamenilor cari alcătuesc lumea noastră de astăzi, această faţă a pământului a fost locuită de Blajini, dar Dumnezeu, din mai multe pricini, a întors pământul, astfel că lumea Blajinilor a ajuns dedesubt, iar faţa dedesubt a pământului s'a ridicat deasupra, şi pe aceasta trăim noi. Deatunci Blajinii trăesc acolo [2]).

Alte povestiri spun că Blajinii, cu un împărat al lor anume Constantin, au fost osândiţi de Dumnezeu să-i înghiţă pământul, pentru necredinţa lor [3]).

Blajinii sunt oameni de statură foarte măruntă, putându-se sătură doisprezece dintr'înşii, dintr'un ou. Au cap de şoarece şi trup de om [4]).

Sunt «oameni buni, sfinţi» [5]), «creştini ca şi noi». «O duc tot într'un post un an de zile», până când află că le-a sosit Paştile; «postesc tot anul pentru noi», rugându-se necurmat ca să ferească Dumnezeu lumea noastră de primejdie [6]). «Ei se roagă la Dumnezeu, dar nu cer nimic. Dumnezeu, cum le va da, aşà primesc, căci Dumnezeu ştie ce

---

[1]) *Ion Creangă*, II, pp. 268—9.

[2]) Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 173—4.

[3]) Voronca, *op. cit.*, p. 251.

[4]) *Ibidem*, p. 29: «Şi sub noi e lume ca şi la noi, numai oamenii deacolo sunt cu capul de şoarece, dar cu trupul de om. De Paşti, când aruncăm noi găocile pe pârău, ele merg până în fundul mării, şi se duc la dânşii pe acolo, pe unde se scurg toate apele. Până la dânşii *ouăle* se fac întregi, şi doisprezece se înfruptă dintr'un ou. Atunci sunt Paştile lor».

[5]) «Ei sunt cei mai buni oameni: ei sunt sfinţi». «Rohmanii sunt aşà de buni la Dumnezeu, că Dumnezeu pentru dânşii ne ţine. Ei trăesc pe apă, şi nu se scufundă».

[6]) *Şezătoarea*, II, pp. 28—9: «Blajinii sunt un soiu de oameni cari trăesc pe lângă *apa Sâmbetei*, la marginea pământului, ascunşi de lumea noastră, ascunşi de mincinoasa vieaţă ce-o ducem noi. Cum vor fi ei: nalţi ori mici, proşti ori cuminţi, deştepţi ori nu, nu se ştie; se spune că-s oameni supuşi, ascultători, plecaţi întru Domnul, religioşi şi buni la inimă. De le-ai zice orice, nu se supără. Ei postesc mult».

face și pentru ce». Sudalma lor este aceasta: «Du-te la Domnul și vino la Domnul!»

Fiind «călugării cei mai sfinți», ei nu cunosc femeile, și nici lume de-a noastră. După alte spuse însă, Rohmanii cei frumoși trăesc deoparte de ceata *Rohmănițelor* [1]); cu dânsele se întâlnesc numai odată pe an, câteva zile, — trei, după unii, — dela Paștile lor înainte, când se însoară și se mărită. După alte spuse, această întâlnire durează două sau șease săptămâni [2]), iar după alții ține dela Joia mare, până la Ispas.

Postul cel mare al Blajinilor începe odată cu al nostru, însă ei îl prelungesc până la *Paștile Blajinilor*, care este deobiceiu în ziua de *Duminica Tomii*. După alte spuse însă, postul Blajinilor durează nouă săptămâni, sau zece săptămâni. Firește acesta este «post mare», aspru, spre deosebire de postul necurmat al acestui soiu de oameni.

Neștiind când trebuie să serbeze Paștile, Rohmanii așteaptă să le facem noi vestire, aruncând în Sâmbăta Paștilor, pe-o apă curgătoare, toate cojile strânse dela *ouăle* folosite la înroșit și la pască. Aceste ouă, mergând pe apa curgătoare în tot decursul săptămânii luminate, din râu în râu, ajung la Blajini, pe apa Sâmbetei și astfel află și aceștia că au sosit Paștile [3]) și zic:

— Iată au venit acum Paștile lacomilor!

Din ceeace mai găsesc pe ouă, cari nu trebuie scurse cu totul, — din *bănuțul* oului,—se înfruptă și dânșii, lăsând de o parte pentru puțin acele spice de grâu duse acolo din lumea noastră de păsări, — unii spun de ciori; — cari le sunt singura hrană de peste an [4]).

După unele credinți, oul care călătorește o săptămână, se întregește până acolo, așà că dintr'unul se pot săturà 12 Blajini. Alteori se învoesc și câte șeaptesprezece Blajini la un ou.

Uneori se pare că mergerea găocilor de ouă precum și folosirea ouălor la Paștile Rohmanilor, este numai închipuită: «Găocile, deși le arunci pe pârâu, dar stau cine știe cât acolo. Rohmanii până la trei zile își iau ce-i a lor și apoi se poate luà pelicioara din fundul găoacii, și e tare bună de afumat de *spăriet*; dar nu poate luà orișicine, ci numai o copilă ce n'a atins încă pubertatea, sau o bătrână iertată». (Voronca, op. cit. p. 350).

---

[1]) Prin Bucovina, pe alocuri, despre o fată frumoasă se spune că *pare o Rohmăniță*.

[2]) *Ion Creangă*, II, p. 269: «Sunt două săptămâni pe an; atunci Blajinii însoară și mărită. Fetele trec la femei și băietanii la bărbați. Intr'acele două se întâlnesc bărbații cu femeile; încolo, la anul».

[3]) *Ion Creangă*, II, p. 270: «Blajinii o duc într'un post un an de zile, până ce ajung și pe la dânșii găocile de ouă albe, care-i bine să se arunce pe apă când facem pasca». *Șezătoarea*, II, p. 29: Blajinii «nu știu când sunt Paștile, decât numai dacă văd coji de ouă, lucru ce face pe gospodinile românce ca la Paști, cojile de ouă să le svârle pe ape curgătoare. Când ei văd cojile, știu că creștinii au avut Paști și încep a le serbà și ei». — Voronca, *op. cit.*, p. 348: «Pentru Blăjini se dau și găoacile de ouă ce se pun în pască pe pârâu, căci ei numai pe atâta cunosc când sunt Paștile lor». *Ibidem*, p. 349: Blajinii «numai odată pe an se înfruptă cu aceea ce rămâne din găoacile dela noi, când coacem de Paști; deaceea e tare păcat să scurgi ouăle».

[4]) Voronca, *op. cit.*, p. 350.

In cinstea Rohmanilor, prin Moldova, Basarabia, Bucovina şi o parte din Transilvania şi Maramureş, se serbează *Paştile Blajinilor*, despre cari se spune că sunt tot atât de *mari* ca şi Paştile creştineşti. Ele cad Joi, în săptămâna luminată, sau de *Duminica Tomii*, ţinând până Marţi, sau, după alte credinţi, Luni [1]), a doua zi după Duminica Tomii. Numai rari credinţi aşează Paştile Blajinilor la 2 sau 3 [2]) săptămâni după Paştile creştinilor, sau chiar şi în Miercurea din a patra săptămână de după Paşti [3]).

Femeile postesc în această zi [4]); altele serbează Paştile la câmp [5]), la luncă, cu mâncare, băutură şi lăutari; atunci, din fărmăturile de mâncare, precum şi din picăturile de băutură ce cad, se satură cei ce au murit de moarte năprasnică, prin urmare, cei ce au rămas fără soroacele de pomenire.

Mai demult, în preajma Botoşanilor, creştinii — fete şi feciori —, «Luni după Duminica Tomii începeau iar vizitele cu pască, dela părinţi, şi sfârşiau în aceeaş zi la fata popii. Fetele şi feciorii luau pască şi ouă şi mergeau cu muzică să facă petrecere pe malul iazului Dracşani. Dupăce mâncau, aruncau pască, găoace de ouă, şipuri cu băutură, păhăruţe şi tot ce rămânea în iaz, ca să meargă la Blajini. Mai jucau ceva şi apoi mergeau pe acasă şi se chemà că s'a petrecut şi Paştile Blajinilor» [6]).

Prin jud. Tecuciu şi Tutova, Paştele Blajinilor este zi de praznic pentru cei răposaţi. Intre vecini, neamuri şi sărmani, se dă de pomană cozonaci, pască şi ouă păstrate dela Paşti, iar la ţintirim se duce *colivă* din aceleaşi bucate, făcându-se *ictenie* la morminte.

Prin Transilvania se spune că Rugmanii, dupăcum află ziua Paştilor, tot astfel şi pe cea a *Crăciunului*; atunci însă creştinii trebuie să le arunce coji de nucă [7]), de bună samă că dela nucile pe cari copiii le dobândesc umblând cu colindatul prin sat, sau dela nucile pe cari gospodinele le strică spre a pune miezul lor în turtele ajunului.

---

[1]) *Ibidem*, p. 348: «Luni, a doua zi de Duminica Tomii, se serbează în Botoşani ca şi în satele de pe lângă Suceava, Paştile Blăjinilor,— adică se serbau mai dinainte... da luni dimineaţa ouă roşii de-a dura pe iarbă, la copii, pentru Blăjini, că erau tare blăjini şi buni, săracii; şi se chemà că le trimite ouăle lor».

[2]) *Ibidem*, p. 338: «Ziua soarele merge pe aici, pe cer, de luminează, da noaptea pe ceea lume, acolo unde-s Rohmanii. Acolo aşà-s de departe, că trei săptămâni după Paştile noastre merg găoacele de ouă ce le aruncăm noi dela pască, pân'ce ajung acolo, şi atunci fac şi ei Paştile. Zice că oul până acolo se face întreg şi 12 se înfruptă dintr'un ou».

[3]) *Ibidem*, p. 348: «In Bucovina de sus, *Blajinii* se numesc *Rohmani* iar Paştile lor se ţin Miercuri, în a patra săptămână după Paşti, cum s'ar spune la *miezul-păreţei* celor patruzeci de zile pân' la Ispas, în aceeaş zi când în Moldova se ţin *Rusaliile*, de vânt».

[4]) *Şezătoarea*, II, p. 29.

[5]) Voronca, *op. cit.*, p. 348: «Cine vrea să serbeze Paştile Blajinilor, merge la câmp, şi mănâncă pască şi ouă, pe iarbă verde, şi ei tare se bucură că serbează ziua lor».

[6]) Voronca, *op. cit.*, p. 348.

[7]) Marian, *Sărbătorile la Români*, III, p. 182.

La sfârşitul lumii, «Dumnezeu va aduce pe lume iar pe Blajini, pe oamenii cei cuvioşi şi plăcuţi lui Dumnezeu, cari nouă băteau mălaiu într'un cuptor».

In sfârşit, mai trebuie să pomenim şi următorul lucru: dupăcum poporul crede că sunt mai multe ceruri, unul deasupra celuilalt[1]), tot astfel zice că sunt şi mai multe pământuri unul deasupra altuia. Astfel sub pământul Rohmanilor este un alt pământ pe care îl locueşte un soiu de oameni numit *Duşmanii*, şi sub lumea Duşmanilor un alt neam de oameni ce au «capul de porc, pântecele mare şi sunt îmbrăcaţi ca Domnii»[2]).

Iar încolo, ce va mai fi, numai Dumnezeu ştie!

IX. SFÂRŞITUL PĂMÂNTULUI

Am arătat în altă parte credinţele poporului român legate de viitorul sfârşit al lumii, ceeace însemnează sfârşitul omenirii şi al pământului pe care omenirea îl locueşte [3]). Credinţele privitoare numai la pierirea pământului, vor fi, se înţelege, mai puţine.

Oamenii, ticăloşindu-se tot mai mult, şi Dumnezeu se va mânià tot mai mult, până când, împlinind pământul un veleat de două mii şi *cevà* de ani, — «nu se ştie cât: un an, doi, zece sau o sută peste două mii», — *veleat* hotărît după rugăciunea *Sfântului Petru*, a *Maicii Domnului*, care nu se 'ndură pentru copiii mai mici de şeapte ani, sau a *Ingerilor noştri păzitori* [4]) — va nimicì pământul. Aceste două mii de ani şi ceva, se socotesc dela naşterea lui Isus Hristos.

Bătălia din urmă [5]), *seceta* şi *foametea* [6]), fireşte, nu-i pot aduce pământului nici o primejdie. Rămâne *focul*[7]), care va arde numai faţa pământului spre a-l curăţì de oamenii şi de spurcăciunile omeneşti ascunse în pământ [8]) şi această arsură va străbate pământul de nouă arşini, de 9 coţi, de 7 sau de 12 stânjeni.

Acest foc va fi vărsat cu o *ploaie de foc*, din cer; el va venì, după socotinţile unora, în luna lui *Fevruarie*. Alţii spun că se va iscà din sângele sfinţilor cu trupurile vii în cer: *Enoh*, *Ilie* şi *Minà*, pe cari îi va ucide *Antihârţ*, «ca să iea şi dânşii moarte», sau numai din sângele Sfântului Ilie, ucis de *Antihârţ* sau *Jidovi*. Pealocuri se spune că focul va purcede din sângele unui *bou* hrănit de *Jidovi*, şi tot astfel din sân-

---

[1]) Pamfile, *Cerul şi podoabele lui*, p. 7.
[2]) Voronca, *op. cit.*, p. 29.
[3]) *Sfârşitul lumii*, Bârlad, 1911, 76 pp.
[4]) *Ibidem*, pp. 29—32.
[5]) *Ibidem*, pp. 35—6.
[6]) *Ibidem*, pp. 39—51.
[7]) *Ibidem*, pp. 55—63.
[8]) Voronca, *op. cit.*, p. 157: Dumnezeu umblà pe pământ pe când erà încă curat, dar mai apoi, pierzând *fetele* şi *femeile*, omorându-şi rodul lor şi ascunzându-l în pământ, Dumnezeu s'a suit la cer.

gele *Sf. Mihail* ucis de Diavol, sau al lui *Avel*, cel ucis de Cain şi anume atunci când hârdăul care se vede în lună laolaltă cu cei doi fraţi se va umplè şi se va vărsà, o picătură măcar, asupra pământului. Alţii adaugă că focul va fi adus de 9 *balauri* din cer [1]), sau de un *curcubău* după ce va bea toată apa [2]).

Neputând focul mistuì pământul, care va slujì ca lăcaş unei alte lumi, rămâne *apa* care-l poate înnecà. Dintr'aceleaşi pricini, Dumnezeu va lăsà pe *Iuda* să roadă furcile pământului, şi astfel podul picioarelor noastre, rămânând fără sprijin, se va cufundà pentru totdeauna în adâncul cel mare al apei [3]). Tot astfel se va întâmplà şi când peştii pe cari pământul se sprijină, se vor lăsà la fund [4]).

Pentru «sfârşitul sfârşitului», Dumnezeu ne-a lăsat ca semne prevestitoare anul când vor fi *cutremurile* multe, unele după altele [5]).

---

1) Voronca, *op. cit.*, p. 810.
2) *Ibidem*, p. 868.
3) Cred. Rom. din jud. Vâlcea.
4) Cred. Rom. din Ţepu, jud. Tecuciu.
5) *Şezătoarea*, II, p. 27. — M. Gaster, *Crestomaţie română*, I, pp. 67—8 şi 303. — *Ion Creangă*, IV, p. 193—4, dă «ceale 12 semne minunate înaintea venirii lui Hristos», din cari, al şaselea semn, în a şasea zi «va fi cutremuru mare peste toată lumea, cât să nu poată sta nici un om, nici dobitoc pre picioarele sale, şi va cădeà toate casele şi zidurile şi dealurile şi tot locul cel înalt, şi să fie toată lumea un câmpu».

SISMOLOGHIONUL

Prin traduceri din limba slavă ne-au venit o sumă de compozițiuni de origine grecească — unele și deadreptul din grecește, — cari, trecând peste pricinile fenomenelor firești, au căutat să le pună în legătură cu viitorul care interesează, pentru oricine, mai mult ca trecutul și prezentul. Prin nenumărate còpii, aceste «cărți» s'au răspândit în popor, au fost cetite cu lăcomie și-au înrâurit într'o măsură, — uneori mai mică, alteori covârșitoare, — credințele băștinașe ale poporului român.

Din aceste «cărți» prezicătoare, cele cari sunt în legătură cu subiectul acestei lucrări sunt:

Sismologhionul (σεισμολόγιον), care prezice viitorul după ziua și vremea din zi în care se întâmplă cutremurul. In literatura noastră veche, nu întâlnim aparte un astfel de manuscript sau o astfel de carte; de obiceiu el este cuprins și amestecat în

Gromovnicul (Βροντολόγιον), care prezice viitorul după vremea când tună. In acesta se cuprinde de obiceiu și

Molnianicul, cartea care prezice viitorul după fulger [1]).

In limba românească, un gromovnic s'a tipărit înainte de 1782; această ediție însă nu se cunoaște. Ediția următoare a apărut în București la 1795, o alta la 1817 [2]), care a fost urmată de altele, de sigur, tipărite tot cu mai puțină îngrijire.

Dintr'un manuscript din c. 1660—80, cunoaștem tipărit numai un fragment[3]). D-l Artur Gorovei a tipărit nu demult un manuscript întreg nedatat[4]). El se deosebește de textul din 1799 dela Academia Română, cuprins în manuscriptul No. 270, ff. 57—70 v⁰, cu o variantă, puțin mai neîngrijită ca scris, tot acolo, ff. 13 v⁰ —20.

Acest text, din care d-l Gaster a publicat cu puțină grijă un fragment [5]), îl dăm în cele ce urmează, subliniind părțile cari, deoparte, ar alcătui un *sismologhion*.

---

[1]) Cf. M. Gaster, *Literatură populară română*, București 1883, pp. 506 și urm.

[2]) Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, pp. 374—5. Titlul: «Gromovnic al lui Iraclie-împărat, carele au fost numărătoriu de steale. Acum a doaoară tipărit la leat 1795».

[3]) Gaster, *Crestomatie română*, I, p. 175, după Cipariu.

[4]) *Șezătoarea*, XVII, pp. 1—8.

[5]) *Lit. pop. rom.*, pp. 508—9.

«[f. 57:] Gromovnic al lui Iraclie înpăratu
carele au fost numărător pă stele. Are aceste semne și să începe dă la luna lui Martie.

Martie:

1	2			Berbeciul	3	4		Vițelu
5	6			Geamănul	7	8	9	Racul
10	12			Leu	12	13		Fată
14	15	16		Scorpiia	17	18		Cumpănă
19	20	21		Vănătorul	22	23		Cornu dă capră
24	25			Udealu	26	27		Pește
28	29	30	31	Berbece				

Aprilie:

1	2.			Vițelu	3	4		Geamăn
5	6			Racu	7	8	9	Leu
10	11			Fată	12	13		Cumpănă
14	15			Scorpie	16	17	18	Vănător
19	20	21		Cornu dă capră	22	23		Udealu
24	25			Pește	26	27		Berbece
28	29	30		Vițelu				

[57 v⁰:] Maiu:

1	2			Geamăn	3	4		Pește
5	6			Leu	7	8	9	Fată
10	11			Cumpănă	12	13		Scorpie
14	15	16		Vănătorul	17	18		Corn dă capră
19	20	21		Udealu	22	23		Racul
24	25			Berbece	26	27		Vițelu
28	29	30	31	Geamănu				

Iunie [1]:

1	2			Racul	3	4	Leu
5	6			Fată	7	8	Cumpănă
9	10	11		Scorpie	12	13	Vănătoru
14	15	16		Cornu dă capră	17	18	Udealu
19	20	21		Pește	23	22	Pește [2]
24	25			Vițelu	26	27	Geamăn
28	29	30	31	Racu			

[1]) Are și ziua de 31 Iunie.
[2]) Astfel scris.

Iulie:

1	2			Leu	3	4		Fată
5	6			Cumpănă	7	8	9	Scorpie
10	11			Vănătoru	12	13		Cornu dă capră
14	15	16		Udealu	17	18		Pește
19	20	21		Berbece	22	23		Vițelu
24	25			Geamăn	26	27		Racul
28	29	30	31	Leu				

[58:] *Avgust*

1	2			Fată	3	4		Cumpănă
5	6			Scorpie	7	8	9	Vănător
10	11			Cornu dă capră	12	13		Udealu
14	15	16		Pește	17	18		Berbece
19	20	21		Vițelu	22	23		Geamăn
24	25			Racul	26	27		Leu
28	29	30	31	Fată				

Septemvrie:

1	2			Cumpănă	3	4		Scorpie
5	6			Vănător	7	8	9	Cornu dă capră
10	11			Udealu	12	13		Pește
14	15	16		Berbece	17	18		Vițelu
19	20	21		Geamăn	22	23		Racul
24	25			Leu	26	27		Fată
28	29	30		Cumpănă				

Octomvrie:

1	2			Scorpie	3	4		Vănător
5	6			Cornu dă capră	7	8	9	Udealu
10	11			Pește	12	13		Berbeciu
14	15			Vițelu	16	17		Geamăn
18	19	20		Racu	22	23		Leu [1])
24	25			Fată	26	27		Cumpănă
28	29	30	31	Scorpie				

[58 v⁰:] *Noemvrie:*

1	2			Vănător	3	4		Cornu dă capră
5	6			Udealu	7	8	9	Pește

[1]) In text: «29, 23 Leu».

10	11			Scorpie	12	13		Leu
15	14	16		Berbece[1])	17	18		Vițelu
19	20	21		Geamăn	22	23		Racul
24	25			Fată	26	27		Cumpănă
28	29	30		Vănător				

Dichemvr[*ie*]:

1	2			Cornu dă capră	3	4		Udealu
5	6			Peşte	7	8	9	Berbece
10	11			Vițelu	12	13		Geamăn
14	15	16		Racul	17	18		Leu
19	20	21		Fată	22	23		Cumpănă
24	25			Scorpie	26	27		Vănător
28	29	30	31	Cornu dă capră				

[59:] *Ghenarie*

1	2			Udealu	3	4		Peşte
5	6			Berbece	7	8	9	Vițelu
10	11			Geamăn	12	13		Racul
14	15	16		Leu	17	18		Fată
19	20	21		Cumpănă	22	23		Scorpie
24	25			Vănător	26	27	28	Cornu dă capră
29	30	31		Udealu				

Fevruarie:

1	2			Peşte	3	4		Berbece
5	6			Vițelu	7	8	9	Geamăn
10	11			Racu	12	13		Leu
14	15	16		Fată	17	18		Cumpănă
19	20	21		Scorpie	22	23		Vănător
24	25			Cornu dă capră	26	27		Udealu
28	29			Peşte				

Sfărşitul zodiilor.

[59 v⁰:] BERBECILE:

Dă va tuna în număr[ul] Berbecilui dăspre răsărit, va fi robie şi peire multă. Fiarăle pământului vor fi sătule şi spre stricare mare. Războaie şi rane şi gălciavă va fi. Păinea, poamele vor fi scumpe. Semănătura tărzie nu va peri. In prunci cei tineri va fi peire. Celor ce umblă pă mare va fi în-

[1]) Scris astfel.

necare. *Iar dă va fi cutremur, între Domni va fi schimbare. Şi foamete şi războaie, şi va fi greotate şi nevoie între oameni. Şi în bărbaţii cei tineri va fi peire. Iar fiind cutremur noaptea, va fi mare nevoie între oameni. Şi boeri[i] nu să vor pleca Domnului său şi vor fugi dă la dânsul, cugetându-i mult rău, şi vor începe a să bate. Şi în voinici* [1]) *nu va fi tocmire. Şi un înpărat dăspre apus va muri. Şi vor fi ploi multe. Şi roadă în mălaiu şi într'alte seminţe. Iar în ţara Eghipetului, foamete.*

VIŢELU:

Dă va tuna în număr Viţelului, în Ţarigradu va fi bucurie mare. Grău va peri pă alocurea [60:], iar spre răsărit va fi greutate mare şi tăere mare. Şi unul spre altul să va scula. Şi lacrămi va fi înpăratului. Şi ploi. *Iar dă va fi cutremur, mare pripec (sic) şi mare greutate va fi. Iar dă va fi noaptea cutremur, întru toate cetăţile va fi sbierare şi greutăţi mari. Şi multe oraşe vor cădea. Şi dăspre apus bisericile cele mari să vor pustiì, iar la răsărit va fi multă boală şi scârbă între oameni. Şi cei ce vor fi în câmpi, în păduri: fieri, dobitoace, jigănii, pasări, şi în apă: peştii, vor slăbì. Şi cetăţile să vor înfricoşa. Şi ceia ce vor fi la oaste, cu bucurie vor priimi.*

GEAMĂNUL:

Dă va tuna în număr Geamănului, între oameni va fi boală mare. Şi celor ce umblă pre mare sau pre alte ape, va fi perire. Şi iarna va fi grea. Grău mult să va face. Unui bărbat mare va fi arătare şi între oameni mari va fi schimbare. Păsărilor va fi perire. *Iar dă va fi cutremur, o lature să va scula şi oamenii să vor bucura. Iar dă* va tuna întru amiiazăzi şi *va fi cutremur în acel loc, voinicii îş vor părăsi pre înpăratul lor şi să vor duce la alt înpărat. Iar gadinilor celor sălbatece* [60 v⁰:] *va fi perire. Şi să vor spăimânta cetăţile.* Iar dă va tuna noaptea, muerilor celor grele va fi perire. Şi vor birui alte limbi. Şi va fi moarte grabnică. *Iar cutremur de va fi noaptea, va fi războaie. Şi neamurilor va să le fie altu înpăratu. Şi bisericile cele mari să vor pustii. Şi în toată partea răsăritului pâine nu va fi, că va fi fiară multe.*

RACUL:

Dă va tuna în număru Racului, atunci va muri un om mare. Şi vor fi vânturi mari. Iar ariile să vor umplea dă grău. Şi vor fi rane multe şi friguri. Şi în legume va fi scădere. Iarna va fi grea şi ploioasă. *Iar dă va fi cutremur, să va turbura o ţară şi va ucide pre un* [*om*] *mare, şi avuţia lui nu-i o va lua. Şi va fi dăspărţire între bărbaţii cei mari.* Iar dă va tuna întru amiiazăzi, prin toată lumea va fi greutate. Şi pământul va arăta roadele sale, iar nu o va da. Boale vor fi multe. Şi boarea să va întoarce iar la locurile sale. Şi va fi moarte grabnică, şi limbilor dăspre apus va fi perire. *Iar dă va fi cutremur mare,*

[1]) *Ostaşi*; astfel se numesc şi astăzi în Bulgaria soldaţii.

mare răutate [*va fi*]. *Să va scula Aravitenilor (sic) și boerii cei mari să vor zmeri și să vor muta dintru un loc într'altul. Primăvara și var*[*a*] *va fi ploioasă. Și păine va fi multă. Și lăcuste multe. Și fiarălor va fi perire* [61 :]. *Iar dă va fi cutremur* sau va tunà *noaptea, atunci va fi grijă și scărbă și greutate pă acel loc, unde să va arăta semnul. Iar poamele duprin pomi să vor arde dă mâniia luiDumnezeu.*

L E U :

Dă va tuna în număr Leului, în oameni mari va fi moarte și în grăne stricăciune, iar într'alte roade va fi spor. In laturea dăspre apus va fi durere între oameni, însă mai vărtos în zgăibe, în pecingeni și în răie. Și spre oameni mari va fi rău. Iarna va fi mare și ploioasă. Și celor înțelepți va fi pagübe. Iar dă va tuna sau va fulgera întru amiiazăzi, foamete va fi: vaile să vor um*b*lea dă apă. Marea să va turbura și va fi rău celor ce umblă pă dânsa. La Răm va fi mult bine, și roade pămăntului într'acea parte undăvaci [1]. *Iar dă va fi cutremur, atuncia mulți înpărați să vor turbura. Boeri va peri în războae. Și cei săraci să vor îmbogăți și să vor înălța. Și să va arăta un înpărat dăspre răsărit și va fi frica dăspre apus. Și roada va fi multă peste tot pămăntul. Și într'acel loc, unde să va cutremura pămăntul, iarna va fi grea. Și se va scula o oareșcine (sic) un om puternic* [61 v :]. Dă va tuna noaptea sau va fulgera, atunci va fi multă păine și multe roade. Și vor fi și vănturi mari și tari. Iar izvoarăle păraelor vor seca.

F A T Ă :

Dă va tuna în număr Fetii, atuncea va fi măntuire a toată lumea și înpăraților cădere. Iar la Eghipet va fi gălceavă. Și celor dăspre apă va fi înnecare la mulți. Grău și legumile vor peri, iar la cămp va fi rod bun. Iarna va fi tărzie. In orașe, în cetăți care vor fi pre lângă mare, va fi moarte năprasnică. *Iar dă va fi cutremur, atuncea va fi boală.* Iar dă va tuna întru amiiazăzi, oamenii să vor bucura dă roada măinilor sale. *Iar cutremur de va fi întru amiiazăzi, înpărați și domni să vor turbura. Și țării frăncești va fi perire. Și către Țarigrad vor aduce daruri.* Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tot întra'cest chip va fi. *Iar dă va fi noaptea cutremur*, în toate [62:] cetățile va fi greutate mare. Și vor cădea multe orașe. Și dă la apus bisericile cele mari să vor pustii. Și în oameni dăspre răsărit va fi dureri mari și scărbă multă, și foamete.

C.U M P Ă N Ă :

In număr Cumpenii dă va tuna, vor fi războae și tăeri. Și unul spre altul va ridica cu vrajbă. Și multă nevoe va fi dă fieri sălbatece. Și pă alocurea să va arăta roadă multă. Iarna va fi grea. Și răurile să vor umplea. Ispitisă-va de rane. Și va fi moarte. Și altor limbi va fi războae. Și muerilor celor grele

[1]) *Unde va fi?*

când vor vrea să nască pruncii, le va fi perire. Spre apus va fi foamete, pentru ce să vor rădica cetățile lor și orașăle. Intru oameni, întru dobitoace va fi rane. *Iar dă va fi cutremur, mare greotate și moarte va fi.* Iar dă va tuna întru amiiazăzi sau va fulgera, laturea cea dăspră apusu și cea dăspre răsărit într'un loc să va aduna, Și țării Eghipetului va fi schimbări. Și mari pagube dă gadine. *Iar fiind cutremur* [62 v⁰:] *întru amiazazi, vor fi războae multe. Și ploi. Iar dă* va tuna și fulgera sau *va fi cutremur noaptea, oamenii să vor smeri. Și va fi lăcuste multe și robie mare. Și unde va cutremura pământul, întru domni va fi moarte. Și încă și alți oameni. Și cetăți și biserici să vor pustii. Și multu rău și greutăți va fi.*

SCORPIE:

Dă va tuna în numäru Scorpii[i], multă päine va fi. Și spune că va fi și täere. Și iarna va fi grea. Și în laturea dăspre amiiazăzi va fi scădere și răpire. Mai marele acei lature va fi patjocorit *(sic)*. Și va veni altă împărăție. Și va pătimi oamenii dă foame. *Iar dă va fi cutremur, multă păine va fi și dă tot binele a tot omul și carele va peri. După aceasta va fi bucurie.* Iar dă va tuna întru amiiazăzi, în țara Araviei va fi ploi multe. Și päine nu va fi. Și să va prinde dă la un om la altul omu și să va înneca amândoi. Și în oameni dă la acea țară va fi [63:] boale grele dă la Dumnezeu pre dânșii. *Iar dă să va cutremura pământul întru amiazăzi, între înpărați va fi pace și dragoste și oamenilor bucurie. Oști nu vor fi. Și păini va fi multă. Iar în oamenii cei tineri și în dobitoace va fi moarte.* Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tuturor va fi perire. Fieri va fi multe spre pacoste oamenilor. Și mulți vor fi uciși din ceru. *Iar dă va fi cutremur noaptea, toată lumea să va umplea dă scărbă. Iar nezăbovind* [1]*, iară va fi bucurie. Și semănăturile celor din vreme nu le va fi bine. Iar pă lângă mare va fi ploi. Și să vor înmulți păinele.*

VĂNĂTORU:

In număr Vănătorului dă va tuna, rădicare și gâlceavă multă va fi întru acea lature. Grău și toate rodurile să vor strica, iar la câmpi va fi roade multe și în tot dobitocul va fi pripasuri. Spre răsărit să va aräta lăcuste multe și va fi spre măncarea rodurilor. Și nu va fi bucurie. Iar dă va tuna în amiiazăzi, Midenii și Alamitenii vor face robie și vor cădea întru prădare. Și împăratul lor va muri dă otravă. Și [63 v⁰:] boerii cei mari dă la răsărit vor muri în războaie. Iar päinea va fi multă întru acea țară. Iarna va fi târzie. Și primăvara va peri bărbați mulți. *Iar dă va fi cutremur dăspre apus, în capitile cele mari va fi schimbare.*

CORNU DE CAPRĂ:

Dă va tuna în număr Cornului dă capră, atunci va fi ploi treizeci sau patruzeci dă zile. Și între înpărați va fi urgie și gălciavă mare și perire. Și

---

[1]) *Iarna zăbovind?*

în toate părțile va fi foamete și războaie. Și dă buri mari, corbilor va fi perire. Și în oameni va fi neputință. *Iar dă va fi cutremur în laturea dăspre apus, vor muri dă foame și un' mare cu muerea lui va muri. Iar dacă va tuna* întru amiazăzi sau *va fi cutremur* [64:] multe roduri va peri. *Iar dă va fi cutremur noaptea, va fi nevoe, greotate și ucidere mare. Și să vor turbura cetățile. Și va fi suspinuri multe și lacrime multe. Și cei dăspre mare să vor turbura. Iarna va fi mare. Și grău mult va fi.*

UDEALU:

Dă va tuna în număr Udealului, va fi războae și tăere multă. Și boale multe. Și grău destul. Și legumi vor fi prea puține. Și iarna va fi grea. Marea va fi lină. Și în gadini va fi moarte. Și în oameni cei aleși din casă împărătească va fi premeneală. *Iar dă va fi cutremur mare, rane va fi, și spre acea lature multă perire va fi. Și unul pre altul să va ucide. Și în dobitoace va fi moarte. Și să vor rădica războaie.* Iar dă va tuna întru amiazăzi, dintru boeri va fi vicleșugu și schimbare [64 v⁰:]. Și păini va fi multă. Și dintru cei smeriți să vor înălța, și din cei bogați vor săraci. *Iar cutremur dă va fi, mai marilor țării mult bine le va fi.* Iar dă va tuna noaptea pă lăngă mare, păinile vor fi bune. Și întru corăbii va fi bine. Și între dobitoace pripasuri. Și vor fi oști între domni. *Iar dă va fi cutremur, turburare va fi. Iar păinile vor fi multe și bune.*

PEȘTE:

Dă va tuna în numărul Peștelui, grănelor dă toamnă va fi stricăciune. Prin orașe vor fi voroave multe și nevoi [65:] prin toată lumea. Și în Țarigrad va fi foamete și perire. Iarna va fi bună. Toată sămănătura, cea din vreme și tărzie, va fi bună. Și spre răsărit, boerilor perire. *Iar dă să va cutremura pământul, multe boale vor fi.* Iar dă va tuna sau fulgera, rane și moarte în oameni va fi.

Sfărșitul a totu calendarului și a zodiilor. S'au scris de logf. Ioniță Giurăscu, lt. 1799, Fevr. 16».

Anexa II

ISVODUL CUTREMURILOR DIN ROMÂNIA [1]

1471 AUGUST 29. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 12—3. «Intr'acestaș an [6979] August 29, s'au făcut un cutremur mare preste toată Țara, în vremea ce au șezut Domnul la masă de prânz» [2], — și teama: «Măcar că firesc lucru este

[1]) Adaose la cele cuprinse în Gr. Ștefănescu, *Cutremurile din România* în timp de 1391 de ani, dela anul 455, până la 1874. (Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXIV. Mem. secț. șt.). După isvodul cutremurilor «numai presupuse că au putut existà în România», p. 10—1, avem alt isvod. p. 11—2 de «cutremurile probabile că au existat în România», din cari unele pot fi trecute între cele cari cu siguranță au fost, deoarece se pomenesc localități bântuite în apropierea vechilor granițí politice, ca Brașovul ș. a.

[2]) *Letopisețele,* I, p. 158 și nota 1.

acesta, cutremurul când se întâmplă, iară pot să zic, că semne şi arătare cutremurul vremilor viitoare este, precum şi atunce au însemnat mare vărsare de sânge şi giugul păgânilor în biata Moldovă şi în aste părţi creştineşti până azi».

1473 IANUARIE 22. — In anul 6981 s'au arătat o *stea luminoasă* cu cutremur, Ianuarie 22 [1]).

1680 AUGUST 9. — Ştefănescu, *op. cit.*, p. 13—4. Copiind greşit din *Letopiseţe*, II, p. 21 (nu 23): «într'acest an 7187 (1679) în luna lui August 9...», în loc de «într'acest an [1680] în luna lui August 9 zile». Deci e greşit anul 1679 ce-l dă după o cronică manuscriptă. Tot la acest cutremur se referă şi *Letopis.* II, p. 223, cu toate că pare a fi cuprins în anul 1683, anul când Duca-Vodă «au purces la oaste la Beciu». Unul din cele trei semne, *cometa* a fost văzut la 1689 Decemvrie 10 [2]).

1681 AUGUST 7. — Ştef., *op. cit.*, p. 14: 19 August [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 4. — *Ibidem*, p. 14: 16 Octomvrie [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 6. — *Ibidem*, p. 14: 18 Octombrie [st. n.].

1681 DECEMBRIE 15. — *Ibidem*, p. 14: 27 Decembrie [st. n.].

1691—2. — «... la vlet 7200 tâmplându-se cutremurul cel mare, aici în ţară [în Moldova], din carele multe mănăstiri au fost crăpat, dar sfintei episcopii aceştia [a Huşului] nu numai că turnurile au fost căzut de tot, ci încă şi toată biserica, fiind crăpată prin pregiur, erà numai să cadă...» [3]).

1711 OCTOMBRIE 7. — «[La] 7220 în luna lui Octomvrie, spre numărul al şeptelea, la 8 ceasuri noaptea, spre Duminică, foarte tare s'au cutremurat pământul, în slava lui Dumnezeu, până în de două ori: şi huetul venià despre răsărit» [4]).

1738 MAIU 31. — «Să să ştie de când s'au cutremurat pământul, de au crăpat mănăstire [Floreştii, jud. Tutova] şi clopotniţa, în zâlile lui Grigorie-Vodă, în domnie al doilea, întru ani trecuţi 7246 Mai 31 în pol dnă [5]).

Insemnare grecească: 1738 luna Maiu 31, s'a făcut un cutremur mare, într'atât, să spun, că au căzut coşurile, şi clopotele sunau singure; şi spuneau cei bătrâni că nu ţin minte să se fi făcut aşà cutremur. După o lună a fost *molimă* foarte mare.

1738 IUNIE 15. — «Când cutremurul cel mare, di-au căzut Goliia; erà velet 7246 Iun. 15» [6]).

«Să să ştie de când s'au cutremurat pământul foarte tare în postul Senpetriului, întro Mercuri, şi au căzut Golăe di Iaşe, let 7246» [7]).

---

[1]) I. Bogdan, *Letopiseţul lui Azarie*, p. 144.

[2]) *Letopiseţele*, II, p. 20.

[3]) Melchisedec, *Cronica Huşilor*, p. 236; cf. şi p. 152.

[4]) *Letopiseţe*, II, p. 117.

[5]) Pr. I. Antonovici, *Documente bârlădene*, I, Bârlad 1911, p. 333. Insemnarea e făcută pe un mineiu din biserica Sf. Nicolai-Iaşanu; cartea aparţinuse mai de mult Mănăstirii Floreşti; cf. şi *Istoria Mănăstirii Floreşti* de acelaş (în coale), p. 107.

[6]) Iorga, *Stud. şi doc.*, III, p. 30. Insemnarea e făcută pe doc. XXIV—133 din Biblioteca Academiei Române.

[7]) I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti*, I, p. 640.

1739. — Golia rezidită «după cutremurul din 1739» [1]).

1740. — Ştefănescu, *op. cit.*, p. 14.

«1740. Cutremur mare în toată lumea» [2]).

1750 MARTIE. — «Să se ştie de când s'au cutremurat pământu în luna lui Martie, la 2 ceasuri, 1750» [3]).

1765. APRIL 9. — «S'au cutremurat pământul Sâmbătă. Ap. 9, 1765» [4]). Insemnare grecească: 1765 April 9, Sâmbătă la 4 de noapte, a fost mare cutremur, Domn fiind Ştefan Racoviţă [5]).

1766. AUGUST 4. — Ştefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Aug. [st. n.].

1776 FEBRUARIE 19. — Să să ştie de când s'au clătit pământul în anul 1776 Fevr. zile 19, fiind vineri, la ciasuri, după ce am eşit; am văzut biserica Ciof cutremurându-să... [6]).

1779 IUNIE 17. — «La vlet 1779 Iunie în 17 zile, Duminică dimineaţă[;] la zăce ceasuri de noapti *(?)* s'au cutremurat pământul foarte tari, şi fiind preoţii la sfânta leturgie, cântând dascălii *blăjănile*=fericirile; fiind şi mult norod adunat în bisărică. Să spăimântasă foarte partea bărbătească, iar partea fămeiască, ţăpând şi răcnind, cădeà una peste alta, apucând uşa mai înainte. Şi am scris în zilele luminatului Domn, măriia sa Cost[a]ndin Ma[v]ruc[ordat] vvd, fiind Domn Moldovii în al doilea an al Domnii sale. Eu Gavril Copş, biv izbaş [7]).

1781 OCTOMBRIE 9. — «Au fost cutrămur, de s'au cutremurat pământul, la 9 zile a lui Octomvrie, asupra sfintei Duminici, la 6 ciasuri den noapte» [8]).

1787 MARTIE 4. — Ştefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Martie [st. n.].

1787 MARTIE 6. — «Cutremur s'au făcut în zilele preaînălţatului Domn Nicolae Petr[u] Mavrogheni Voivod, în luna lui Martie în 6 zile, noaptea la ceasurile 5, '787. Barbu logf.» [9]).

1789 MARTIE 26. — Ştefănescu, *op. cit.*, p. 15.

1790 MARTIE 26. — *Ibidem.*

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Din trecutul bisericii române*, Iaşi 1902, p. 18. Să nu fie cutremurul din anul premergător?

[2]) *Miron Costin*, III, p. 138. Insemnarea e făcută într'o carte din Mănăstirea Cernica.

[3]) Iorga, *Stud. şi doc.*, XV, p. 365.

[4]) *Revista pentru ist. arch. şi filolog.*, an. II, vol. I, fasc. II, p. 338.

[5]) Iorga, *Stud. şi doc.*, XXII, p. 91.

[6]) *Miron Costin*, III, p. 154; cf. şi *Ion Creangă*, VIII, p. 98. Pentru începutul numărării ceasurilor dela sfinţitul soarelui, cf. I. Ghica, *Scrisori către Alexandri*, I, («Biblioteca pentru toţi»), p. 33. A. Wolf, *Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, Hermanstadt 1805, p. 196 şi D. Cantemir, *Descr. Mold.*, Bucureşti 1909, p. 225. Totuş N. Iorga în *Neamul românesc literar*, I, p. 581: «Sunt zece ceasuri din zi, după socoteala turcească, şeasă ceasuri de sară»; N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*, Bucureşti 1910, p. 223: «... pe la 12 ceasuri (turceşti) (=) 8 şi ½ europeneşti; *Ibid.* p. 233: 2 ore turceşti fac 9 ½ europeneşti»; *Ibid.*, p. 238: 12 şi ½ ore turceşti... (fac)... 2 ore după amiază.

[7]) *Ortodoxul*, Iaşi, IV (1913) p. 86.

[8]) Bianu, *op. cit.*, p. 616.

[9]) *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

«Să să știi di căndu s'au cutremuratu pămăntulu, Marți sara, în săptămăna ce[a] luminată, la doo cesuri și giumătate din noapte [1]), Martii în 26, letu 7298, iar de la H[risto]s 1790, di la Adorme[re] Precistii» [2]).

«[*Zăpadă* după Paști]. A treia zi dup[ă] Paști, sara la 7 ciasurii, 45 minotorii, s'au făcut aicia [în Craiova], s'au cutremurat pămăntul forte tare, căt m'am spăriatu, cătu socotiiam că va să caz[ă] casal[e] peste mine; așa cutremur mare au fostu. Au ținut 15 minotorii» [3]).

1791 DECEMBRIE [st. n.]. «A fost cutrămur» în Maramureș [4]).

1793 NOEMVRIE 27. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15—6: «S'au cutremurat pământul la luna lui Noemvrie 26, Duminică spre Luni, la 2 ceasuri din noapte, la cină; s'au cutremurat foarte tare...» In acel an însă 26 Noemvrie a căzut Sâmbăta, și prin urmare, a doua zi, Duminică, pentru care mărturisesc și alte însemnări, a fost 27 Noemvrie.

«La vlet 1793 Noemv. 27 Duminică sara la trei ceasuri și giumătate, s'au cutremurat pămăntul» [5]).

«1793 Noemvrie 27, Duminică, la trei ciasuri fără 20 de minute, noaptea, s'au cutremurat pământul, spre luni» [6]).

«1793 Noemvrie în 27, la 2 ceasuri și trei șferturi s'au cutremurat pămăntul tare, fiind noi în Curtea-de-Argeș» [7]).

«[Moartea spătaresei Anastasâica, a lui Ioniță Cantacuzino] la letu 1793 Noemvrie 28, Sămbătă spre Duminică, la 2 ciasuri din zi, în cari zi s'au întâmplat și un cutremur foarte mare, Duminică sara, la 6 ciasuri din noapte. Și au ținut cutremuru 25 de minute; și păn' în zăo s'au mai cutremurat di doâ ori, dar n'am știut, fiind trudiți...» 1793 Noemvrie 28». — Această însemnare, făcându-se după înmormântare, la 28 Noemvrie, data de mai sus trebuie socotită ca o greșală a isvorului de unde o luăm, sau, mai probabil, a manuscriptului. Să se îndrepte dar: 1793 Noemvrie 27 [8]).

1797 NOEMVRIE 15. «Die gelinde Witterung hält noch immer an, und gestern Abends [9]), um 10 Uhr, 14 Minuten, sitzte uns ein zweimal nach einander mit etwas unterirdischen Getöse vermischtes Erdstossen in einigen Schröcken. Der Himmel war heiter, die Luft stille, der Mond mit rother Luft umgeben und gegenüber dem Monde stand ein Cometstern in der Art einer langlichten Säule, sowie feuriges Antlitz hatte. Das Erdöben kam von Anfgang der Sonne und hat keinen Schaden zugefüget» [10]).

1798 MARTIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16.

---

[1]) Deci «la 9 ore și 29 minute seara».

[2]) Iorga, *Stud. și doc.*, XVI, p. 257; însemnarea e făcută pe o evanghelie din biserica Adormirii din Tg.-Neamț.

[3]) *Ibidem*, VIII, p. 108.

[4]) I. Bârlea, *Insemnări din Bisericile Maramureșului*, București 1909, p. 197.

[5]) *Ortodoxul*, IV, p. 86.

[6]) Bianu și Caracaș, *Catalogul manuscriptelor românești*, II, p. 91.

[7]) *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

[8]) Bianu, *op. cit.*, p. 552.

[9]) Se scrie din Iași, la 28 Noemvrie (st. n.), 1797.

[10]) Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, I, p. 108—9.

1800 AUGUST 12. S'a simțit în Maramureș la 28 August st. n. [1]).
1802 OCTOMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16—21.

«1802 Octv. 14, la șapte ciasuri și giumătate de zi, s'au cutremurat pământul în zâoa Preacuvioasăi maicei noastre Paraschivei, și au ținut 5 menunte. Și așa s'au cutremurat de tare, în căt au căzut Sfăntul Spiridon și alte mănăstiri și bisărice i casă boerești. Și au crăpat și pământul, și au eșit apă cu năsip pe multe locuri, în căt cu ochii miei am văzut crăpătura pământului în grădina pitarului Angheli» [2]).

«Și biserica [domnească din Bârlad] s'au fost stricat în groaznicul cutremur ce au fostu la anul 1802 Octomvrie 14» [3]).

«La leat 1802 Oct. 14, Marți, la 3 ceasuri din zi, s'au cutremurat pământul, căt au căzut multe biserici și alte mănăstiri mari, și Colțea și Foișorul» [4]).

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământul. 1802 Oct. 14» [5]).

«Să se știe de când s'au cutremurat pământul foarte tare. 1802 Octomvrie 14» [6]).

«La anul 1802 au fost un cutremur foarte groznic. Oct. 14» [7]).

«Știut să fie când s'au cutremurat pământul: la Vinere-mare, let 1802 [8]) și s'au risăpit Mănăstirea lui Adam [ț. Tutovii], la let 18[o]2 Octomvrie 14» [9]).

«La anii 1802 de la Nașterea lui Hristos, la 14 ale lunii lui Octomvrie, Miercuri adică, la al cincilea ceas, cutremur mare s'au făcut în părțile Țăriiromânești; toți, mici și mari, au fost cuprinși de cutremur tare, toate neamurile. Atunci și vestita biserică a Născătoarei de Dumnezeu... [din Vălenii-de-munte] s'a sguduit, s'a tulburat și la urmă s'a dărâmat, cu toate că nu trecuse mult timp de când se zidise; și nu numai biserica și clopotnița, dar și tot cuprinsul de unelte ce erà în ea...» [10]).

«La leat 1802 Oct. 4, la șiapte ciasuri și jumătate, fost-au mare și năprasnic cutremur... [căderea mănăst. Cotroceni și Vălenii-de-munte] [11]).

«Să se știe când s'au cutremurat pământul, la Vinere-mare, let 1802 Oct. 14» [12]).

---

[1]) I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

[2]) Bianu, *op. cit.*, p. 648; însemnarea e moldovenească.

[3]) Antonovici, *Documente bârlădene*, I, p. 296.

[4]) Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 362; cf. și p. 280—1: «s'au cutremurat pământul foarte, cât s'au prăpădit sfintele mânăstiri».

[5]) Antonovici, *Documente bârlădene*, I, p. 303.

[6]) *Ibidem*, p. 323.

[7]) Bianu, *op. cit.*, p. 121; însemnarea e moldovenească.

[8]) Numele sărbătorii *Cuvioasa Paraschiva*.

[9]) *Miron Costin*, II, p. 32; însemnarea este făcută pe o carte din biserica din Zorleni-Tutova.

[10]) Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 233—4; ziua și ora trebuesc îndreptate.

[11]) *Ibidem*, p. 237; ziua însă nu poate fi «4». Cf. și p. 280—1: «s'au cutremurat pământul foarte, cât s'au prăpădit sfintele mânăstiri».

[12]) Bianu, *op. cit.*, p. 367.

«Să să ştie cănd s'au cutremurat pămăntul de au căzut Colţea [1]) şi multe [2]).

«La leat 802, la Oct. 14 zile s'au cutremurat pămăntul foarte tare, la 7 ceasuri din zi [3])».

«1802 Octomvrie 14, Marţi, s'au cutremurat pămăntul foarte tare, în căt au căzut unele turnuri dupe la sfintele bisearici, iar altele din bisearici au căzut de tot. Aici în Bucureşti s'au rupt şi turnul cel înalt, Coltea, care erà podoaba oraşului, iar din casele boereşti şi din cele de obşte prea puţine au scăpat sdravene. Insă acest cutremur s'au întâmplat la 7 pol ceasuri din zi, iar de ar fi fost în vremea adunării norodului la rugăciune, precum era zi de praznic, s'ar fi făcut groaznică moarte, sau de ar fi ţinut mai mult, poate că se strică şi pământul, cufundându-se, căci la multe locuri s'au desfăcut pămăntul, ieşind pămănt şi apă. Ci numai ca vreun minut au ţinut, arătând milostivul Dumnezeu mai puţină certare nouă păcătoşilor, iar nu ne-au dat de tot pierzării până în sfârşit. Care aceasta certare ce am văzut, spre multă vreame rămâne a fi spre pomenire celor după noi, mi[c]şorăndu-să podoaba a multor turnuri înalte şi s'au stricat. Am însămnat aici spre aducere aminte, atât a noastră, celor ce am văzut, cât şi acelor ce în urma noastră, să pomenească mereu certare dumnezeească» [4]).

«S'au cutremurat pământul în zioa de Vinerea mare, la 6 ceasuri din zi, pă la prănzu, foarte rău, că s'au surpat sfăntele bisărică şi Colţea din Bucureşti, Octomvrie 14» [5]).

«[Biserica Sf. Ilie din calea Rahovii, Bucureşti] din pricina cutremurului întâmplat la leatu 1802 Octomv. stricăndu-să foarte rău, cu mare frică să adună pravoslavnicii creştini spre rugăciune» [6]).

«Să să ştie di când s'au cutremurat pământul la Octomvrie în 14 zile, leat 1802» [7]).

Ziua săptămânii, când s'a întâmplat acest «cutremur mare» a fost Marţi [8]).

De acest cutremur scrie un contimporan că «strică şi pământul» [9]).

Insemnarea: «La 1804, 14 Octomvre, Marţi, la 8 ceasuri şi cinci minute, a fost cutremur mare în Moldova» [10]) de sigur că are anul greşit. Altfel s'ar schimbà şi ziua: Vineri.

---

[1]) *Revista Tinerimea română*, III, p. 193: « — dau oameni se(a)ma pe cum că este Colţe legat cu drugi de fieru den în păm'nt păn în creştetu».

[2]) *Ibidem*, p. 184; tot aici, îndată: «au fost cutremur mare în luna lui Octomv. (1802)» şi îndreptând anul 1803 prin 1802: «când au fost cutremurul cel mare.» Pentru pagub le aduse Episcopiei de Huşi, cf. Melchisedec, *op. cit.*, p. 393 şi Gh. Ghibănescu, *Originea Huşilor*, Bârlad 1887, p. 75.

[3]) Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, Bucureşti 1904, p. 54.

[4]) *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 224.

[5]) *Revista p. ist., arch. şi filolog.*, I, 1, tab. 6.

[6]) Iorga, *Inscripţii din bisericile din România*, fasc. II, p. 348.

[7]) Insemnare pe un ohtoih din Biserica din Fântânele-Bacău.

[8]) *Revista istorică*, I, p. 57.

[9]) Iorga, *Inscripţii din bisericile României*, I, p. 82; cf. mai sus.

[10]) Iorga, *Studii şi doc.*, XXII, p. 92.

Din inscripţia grecească a mânăstirii Plumbuita: «... iar în anul Mântuirii 1802, în luna lui Octomvrie 14, au fost dărămată cu totul de grozavul cutremur...» [1]).

1802 OCTOMVRIE 15. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 16: «... şi a doua zi» după 14 Oct., «la trei ore dimineaţa s'au produs nouă dar slabe sguduiri».

«Şi a doua zi, Miercuri» după Marţi 14 Oct., «iarăş s'au cutremurat, dar nu aşà tari, la 3 ciasuri den zi» [2]).

1802 OCTOMVRIE 26. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 21: 7 Noemv. [st. n.]. «Ipac s'au clătit [pământul] leat 803, Martie 21, la un ceas din noapte, nu tare» [3]).

1803 MARTIE 21, 22. «Şi iarăş la 1803 s'au cutremurat pământul Sâmbătă 21 Mart la un ceas de noapte şi la 11 [ceasuri] [4]) iar s'au cutremurat şi au ţinut 2 menunte. Şi Duminică iar 22 s'au cutremurat fiind oamenii în bisărică la un cias de zi» [5]).

1803 IUNIE 8. S'a simţit în Maramureş [6]).

1803 OCTOMVRIE 14. «[Indată după ce se pomeneşte cutremurul din 1802 Octombrie 14, Marţi, urmează:] La leat 1803 Octom. 14, Mercuri, la 9 ceasuri din zi, în ziua de Sfta Paraschiva s'au cutremurat pământul» [7]).

1804 SEPTEMBRIE 10. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 21: 21 Sept. [st. n.]. «Tot întru acest an 1804 Săpt. 9, la 11 ciasuri de noapte [8]) s'au cutremurat pământul, dar nu aşà tare: în doaâ rânduri s'au cutremurat» [9]).

«Septemvrie 9, Vineri, despre ziuă, la... ceasuri din noapte, iarăşi s'au cutremurat pământul, însă mai încet. 1804[10]).

1812 Fevruar şi Mart. «Iară 1812 în 15 [st. n.] a lui Făurar s'au clătit [pământul] în multe zile, şi iară în *Marţ* în [12 st. n.], s'au stăvit»: însemnare maramureşană[11]).

1812 MAIU 5. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 21; data însă trebuie schimbată din «Martie 5» în «Maiu 5», căci «Duminica Mironosiţelor ce stă a treia după Paşti» nu poate fi la 5 Martie. E prin urmare o greşală de tipar sau de izvor.

«Să să ştie când s'au cutremurat pământul, Maiu în 5 zile, leat 1812 în Duminica Mironosiţelor, pă la prânzu mare. Şi am scris ca să să ştie. Şi s'au cutremurat încetişor, care unii oameni nici n'au simţit»[12]).

---

[1]) Iorga, *Inscr. din bis. Rom.*, I, p. 82. Cf. şi *Şt. doc.*, XV, p. 183.
[2]) Bianu, *op. cit.*, p. 648.
[3]) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 54.
[4]) Deci Duminică în răvărsatul zorilor.
[5]) Bianu, *op. cit.*, p. 648.
[6]) I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.
[7]) Iorga, *Stud. şi doc.*, XV, p. 362.
[8]) Prin urmare în zorii zilei de 10,— spre 22 Sept. st. n.
[9]) Bianu, *op. cit.*, p. 648—9; însemnarea e moldovenească.
[10]) *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 225.
[11]) I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.
[12]) Bianu, *op. cit.*, p. 271.

«Să să ştie de când s'au cutremurat pămăntul, în zâlele Muscalilor, în luna lui Maiu 5, la 2 ceasuri din zâ, la let 1812» [1]).

1813 IANUARIE 20—21, Ştefănescu, *op. cit.*, p. 21—2.

1813 IANUARIE 30. *Ibidem*, p. 22.

1813 MARTIE 8. *Ibidem*. La acest cutremur se reduce şi cel descris sub data: 1813 Martie 22; data o întăreşte şi o altă însemnare de sub 1813 Martie 10.

1813 MARTIE 10. *Ibidem*.

«Să să ştie di când s'au cutremurat pămăntul într'o sfăn[tă] Sămbătă, 8 zile [luna Mart] şi Luni noaptea în doă rănduri iarăş s'au cutremurat, [la] 10 zile aceştii luni, Mart 10, 1813» [2]).

1813 OCTOMVRIE 28. «1813 Oct. 28, Marţi sara, la jumătate cias s'au cutremurat pămăntul, în căt s'au simţit binişor» [3]).

1814 MART 6. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 22: «Anul 1814 Mart 5. Intr'o Joi spre Vineri la 9 ceasuri despre ziuă...» însemnează, 6 Martie, când într'adevăr este Vineri.

1814 MART 11. «Auch hat man hier [în Iaşi, de unde se scrie la 28 Mart st. n. 1814] um die Mittagsstunde unterm 23 März zwey leichte und einen nich unbedeutenden Erdstoss bey trüben Wetter, von Osten nach Westen, ohne nachtheilige Folgen, gespürt» [4]).

1814 MAIU 3. «Den 15. May [st. n.], um 2 Uhr früh, hatten wir abermals nicht unbedeutende, dreymalige Erdstösse, mit unterirdischen Getöse, welche zwar keinen Schaden verursachten gespüret: Zeit der Zeit fängt die noch immer kalte Witterung etwas gelinder zu werden an, und es lässt sich eine gute Ernte hofen» [5]).

1814 Maiu 7. «Să să ştie de când s'au cutremurat pămăntul, la nouă ceasuri din noapte, în luna lui Mai 6, velet 1814» [6]).

1816 AUGUST 15. 1816 Aügust 15. Marţi seara la 3 ciasuri fără zece minute, den noapte, s'au cutremurat pămăntul în trei zăstămpuri; şi le-am simţit bine, aflându-mă culcat în aşternut, cetind pe această carte, singur în casă fiind, şi m'am spăriat [7].)

1817 SEPTEMBRIE 30. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 22—3.

1817 OCTOMVRIE. S'au cutremurat pămăntul, tot în aceste zile de Domnu [Ioan Caragea], şi [a] fost într'acest l[ea]t, la Oc[to]mv[rie]ie Luni, la 2 ciasuri din zi... 1817 Noemvr. 13... Craiova» [8]).

1817 DECEMBRIE 13. Noaptea, în Iaşi, puţin însemnate clătiri pământeşti [9]).

---

[1]) I. Antonovici, *op. cit.*, p. 305.

[2]) *Ibidem*, p. 363. Anul e scris: 18013!

[3]) Bianu şi Caracaş, *op. cit.*, p. 63.

[4]) Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

[5]) *Ibidem*.

[6]) I. Antonovici, *op. cit.*, p. 363.

[7]) Bianu şi Caracaş, *op. cit.*, p. 186.

[8]) Iorga, *Inscripţii din bisericile din România*, I, p. 346; nu cred să fie o confuzie cu cutremurul precedent, care a fost la 30 Septemvrie, Duminica.

[9]) Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

1818 IULIE 18. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 23: Iulie 30 [st. n.].

1819 MAIU 24. «Am 5-ten dieses [1]) verspürte man, um 11 Uhr, 57 Minuten, Vormittags, einen dumpfen, ziemlich starcken Erdsass, welcher südöstlich gegen Jassy seine Richtung genommen und, mit Ausnahme einer kaum zwey Sekunden dauern mögenden starken Erschütterung, keine schlimmen Folgen hatte. Eine ziemlich unleidliche Schwüle ging diesen Ereigniess vor, und dauert auch noch, vermischt mit Regengüssen und Gewittern fort» [2]).

1821 IANUARIE 29. Ştefănescu, *op. cit.*, 23. Cutremurul întâmplându-se «Vineri noaptea spre Sâmbătă, la ceasurile 8 din noapte», data nu mai poate rămâne «Ian. 28», pentru care în 1821 corespunzătoare e ziua de Vineri.

«821 Ghenar 29 spre Sămbă[tă] s'au cutremurat pământul. Pănă în zăo era patru ciasuri» [3]).

«1821 Ghenar 28. Vineri noaptea spre Sâmbătă s'au cutremurat pământul pentru păcatele noastre, dându-ne semn a ne pocăi, că iată stă la uşă cel ce vine, — nu zăboveşte» [4]).

Tot la această dată se reduce şi cutremurul însemnat, după izvoare apusene, la 1821 Fevruarie 10 [st. n.].

1821 IANUARIE 30. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 23.

1821 FEVRUARIE 4. «1821 Femvoare în 3 zile, când s'au cutremurat pământu, noaptea la 8 ceasure [5]), fient noapte. Şi am scris...» [6]).

Pomenire şi într'un răvaş oltean [7]).

1821 IULIE 14. «821 Iuli 14, la patru ciasuri din ză, 821, s'au cutremurat pământu» [8]).

«Să să ştie că s'au cutremurat pământu în zilele răzmiriţii lui Ipsilantu şi ale lui Tudor. Insă să zic de care [pricină:] că pentru ale noastre păcate şi multe mândrii şi înşelătorii şi celelalte toate şi multe, au trimis fel de fel de semne pre pământ şi pre cer: cutremure, furtuni mari, foarte cu primejdie de moarte şi cu păs mare. Apoi şi sabie dela turceasca împărăţie, strajnică şi grozavă. La zilele lui Serasfiur-beiu s'au mai cutremurat pământul a treia oară [9]), la Iulie 14, adică o mie opt sute doăzeci şi unul, la un cias din zi. Care pentru acel cutremur, spune aşà [10]): mare perire va fi, şi pe acea latură, rane multe va fi. Şi va ucide unul pre altul. Şi în dobitoace va fi pagube. Şi să vor ridica răsboaie» [11]).

---

[1]) Scrisoarea este din 11 Iunie st. n. 1819. Iaşi.

[2]) Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 303.

[3]) *Miron Costin*, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

[4]) *Revista istorică*, IV, p. 153—4.

[5]) Prin urmare, cam pe la ora 2 din dimineaţa zilei de 4 Fevruarie.

[6]) Bianu şi Caracaş, *op. cit.*, p. 144. Cf. Iorga, *Istoriile Domnilor Ţării-Româneşti de Constantin Căpitanul Filipescu*, p. XXXIX.

[7]) Iorga, *Stud. şi doc.*, p. VIII, p. 131.

[8]) *Miron Costin*, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

[9]) Ar însemnà confirmarea cutremurilor din 29—30 Ianuarie şi 4 Februarie.

[10]) Iulie 14 cade în zodia *Udealului* din *gromovnicul* nostru, care scrie întocmai.

[11]) *Miron Costin*, IV, pp. 235—6; însemnarea e făcută în Valahia.

«Fiind în răsăritul soarelui, în luna lui Iulie la patrusprezece ale lunii, s'au cutremurat pământul de dimineață» [1]).

«821, Iuli 14, la patru ciasuri din zâ, 821, s'au cutremurat pământu» [1]).

1821 SEPTEMBRIE 5. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23: 17 Sept. [st. n.].

1821 NOEMBRIE 5. *Ibidem*, pp. 23—4: 17 Noem. [st. n.].

«1821 Noemvrie 5, Simbătă la 10½ cias de zi s'au cutremurat pământu în doâ zăstâmpuri, de l-am simțit bine, căci din somn m'am trezit, aflându-mă în Târgul-Ocnii» [3]).

«821 Sămbătă la zăci [4]) s'au cutremurat foarte tare. 821 Noemvrie 5» [5]).

«La leat 1821, Noemvrie 5, în zi Sămbătă s'au cutremurat pământul, fiind eu atuncea în *piscopia* Argeș; căntam la strană tocma în vremea *văhodului* [6]).

«Tot acest an 1821 Noemvrie 5 s'au cutremurat pământul în zi Sămbătă» [7]), ca și cel din «1823 Noemvrie 5» când «s'au cutremurat pământul, fiind Turcii în Țara-romănească, plină de pierdere de creștini, din pricina lui Tudor Vladimirescu», cum înseamnă «dascalul Gheorghe al sf. mănăstiri Țănțăreni, 1823 Noemvrie 5 *(sic)*» [8]).

1822 IANUARIE 21. «822 Ghenar 21 s'au cutremurat pământul Sămbătă de amiază în de sară» [9]).

1822 APRIL 27. Cutremur «la 12 ciasuri dimineața»[10]).

1823 IANUARIE 20. «La leat 1823 s'au cutremurat pământul în luna lui Ghenare în 20 zile la un ceas din noapte pe vremea mesi[i]»[11]).

1823 IANUARIE 28. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24. In această zi nu este «ziua de sf. părintele *Eftimie* Sirul», ci Efrem Sirul.

«1823 Ianuarie 28 în zi Duminică, la 2 ceasuri din noapte, s'au cutremurat pământul»[12]).

«823 Ghenar 28 s'au cutremurat puțănu pământul, Duminică spre Luni la doî ciasuri din noapte»[13]).

1823 Aprilie 25. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24—5.

«La 823 Apr. 25 s'au cutremurat pământul la 11 ce[a]suri din zâ, Mercuri»[14]).

---

[1]) *Ibidem*, p. 251, urmând: «Și mai înainte au bătut piatra într'o Joi seara, la 1 jumătate de ceas din noapte, până când s'au dăsvălit biserici, case, grajduri, picând și turnurile». Și o altă însemnare pomenește de această «furtună mare dela D-zeu foarte mare și cu piatră multă...», dar când apasă și zice «furtună amestecată și cu *cutremur*, ci de o furtună care a sguduit pământul; *Ibidem*, p. 235.

[2]) *Ibidem*, III, p. 186. Insemnarea e făcută în Moldova.

[3]) Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 64.

[4]) Cuvântul *zăci* este scris peste cuvântul *cinci*.

[5]) *Miron Costin*, III, p. 186. Insemnarea e moldovenească.

[6]) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 55.

[7]) *Ortodoxul*, IV, (1913) p. 180; Insemnarea e din mânăstirea Cernica.

[8]) *Anuarul Comisiunii monumentelor istorice* pe 1915, p. 154.

[9]) *Miron Costin*, III, p. 186; Insemnarea e moldovenească.

[10]) *Revista Tinerimea Română*, III, p. 188.

[11]) Bianu, *op. cit.*, p. 106.

[12]) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 55.

[13]) *Miron Costin*, III, p. 186; Insemnarea e moldovenească.

[14]) *Ibidem*.

«La leat 1823 la luna lui Aprilie în dozeci și cinci de zile, s'au cutremurat pământul pi la zece ceasuri fără cinci minute...» [1]).

«Tot într'acestaș an [1823] Aprilie 25, Miercuri, în săptămâna luminată s'au cutremurat pământul după vecernie» [2]).

1823 IULIE 29. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1823 AUGUST 1. «Intr'acestaș an [1823] Avgust 1, Mercuri, s'au cutremurat pământul» [3]).

1825 FEVRUARIE 4. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25: Fevruarie 5, «Joi seara spre Vineri»; Joi însă a fost la 4.

«Joi sara la 2 ½ turcește, s'au făcut cutremur nu prea mare, dar simțitori» [4]).

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământu la doao ceasuri din noapte Și umbla veleat 1825, Fev. 4» [5]).

1825 NOEMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

«Aflându-mă șăzător în sfânta monastire Mărgineanii, în leat 1825, Noem. 2, luni sara, însă noaptea spre Marți, la opt ceasuri de noapte, s'au cutremurat pământul în vremea utreniei» [6]).

1827 OCTOMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1827 Decemvrie 13. «Insă[m]nare ca să-s știe, 1827. Și s'au cutremurat în no[a]ptea Nașterii lui Hs. a doua oră. Să știți, fraților, că s'au cutremurat [într'] un an de două ori: în luna lui Dechemvrie în 13 zile, al doilea în doaozeci și cinci de zile. Apoi nu știu ce-o fi: ori bine, ori rău» [7]).

1827 DECEMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25. Data fiind exactă: «1827 Dec. 14, Mercuri spre Joi seara, la 3 ceasuri și jumătate ale nopții» nu poate fi vorba de cutremurul premergător, firește, dacă acolo, ziua de 13 este adevărată.

1827 DECEMVRIE 25. S'a pomenit sub: 1827 Decemvrie 13.

1829 IANUARIE 16. «... și cutremur a fost fo[a]rte rău...» [8]).

1829 MARTIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1829 APRILIE 23. *Ibidem*, p. 25—6.

1829 IULIE 4. *Ibidem*, p. 26.

1829 NOEMVRIE 5. *Ibidem*, p. 26.

---

1) Bianu, *op. cit.*, p. 106.

2) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 55.

3) *Ibidem*.

4) Iorga, *Stud. și doc.*, VIII, p. 163: răvaș bucureștean.

5) *Revista «Tinerimea Română»*, III, p. 188.

6) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 56. O simplă însemnare în *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 214, pe un manuscript dela mânăstirea Cernica.

7) G. Ceaușanu, *Superstițiile poporului român*, București 1914, p. 15.

8) *Ibidem*. Insemnarea completă e aceasta: «Am văzut o videnie foarte înfricoșată: iarna în luna lui Ghenarie 16 zile, că au tunat și au fulgerat foarte tare, fiind zăpadă ca de o palmă. După aceea au ni(n)s o zăpadă foarte marte de cinci palme. Și cutremur au fost foarte rău tot atunci, și Muscalii au fost prin toate satele... și multe împărecheri mincinoase au fost întru acel an 1829, Ghenarie 16. Și cine va cetì, să zică: Dumnezeu să ne ferească de aman». E de precizat dacă cutremurul — ca și Muscalii, ca și împerecherile mincinoase — s'au întâmplat în ziua de 16 Ian. 1829 sau în curgerea acelui an, cum pomenesc celelalte însemnări.

1829 NOEMVRIE 14. *Ibidem*, p. 26—7.

«La anul 1829 Noemvri 13 s'au cutremurat pământul la zăce ceasuri de noapte» [1]).

1829 Noemvri 14, noapte dispre zio, la 11 ciasuri de noapte s'au cutremurat pămăntu tare» [2]).

«Ştiut să fie di când s'au cutremurat pământul; în patruzăci şi opt di ciasuri, di cinci ori s'au cutremurat, la let 1829 Noemvrie 14» [3]).

«In luna lui Noemv. Miercuri la 13, noaptea spre Joi, la 11 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pămăntul foarte tare, în cât s'au sfărâmat ziduri de casă, sobe şi păreţi dă casă au căzut. A doao zi Joi dimineaţă la 2 ciasuri, iar s'au cutremurat, dar mai uşor. Tot atunci, Joi sara la 3 ceasuri din noapte iar s'au cutremurat tot mai uşor» [4]).

«Insămnare pentru ca să să ştie când s'au cutremurat pământul în anul de au venit Muscalii, la leat 1829. Şi s'au cutremurat pămăntul foarte rău, înaintea sfăntului Apostol Filip, Noemvrie 14» [5]).

«Den 26-ten November [st. n.] um 2 Uhr in der Frühe, weckte mich [în Bucureşti] ein ziemlich starker Erdstoss. Um 4 Uhr weniger 10 Minuten, erfolgte ein heftiges Erdbeben. Jedes Haus der Stadt wurde mehr oder weniger beschädigt... Man hatte ausgesprengt und als Gewissheit behauptet, es hätte sich in dem District Sakojeni ein Kratter eröffnet... Selbst in Bucurest sich die Erde spaltete auch der Fluss Dimbowitza, der durch die Stadt läuft, in ziemlicher Masse, einen schwärzlichen Sand auf einige Klafter weitaus ausgeworfen hat. Doch die auf Befehl der Regierung veranstaltete Untersuchung fand keine Spur von einen Kratter... Noch immer werden von Zeit zu Zeit leichte Erdstösse verspürt und der ununterbrochene, ausserordentlich hohe Barometerstand unterhält die Furcht der Inwohner» [6]).

«1829. Ni s'au arătat o mare spaimă, o lumină mare din ceru, apoi cutremur, sfărămând multe case, biserici, zidiri» [7]).

1831 IULIE 22. Ştefănescu, *op. cit.*, pp. 27-8: August 3 [st. n.].

«La leat, Iulie 22 s'au cutremurat pământu. Intr'această lună a lui Iulie, dă do ori: 1831» [8]).

1832 FEVRUARIE 7-26. Unsprezece cutremure. Ştefănescu, *op cit.*, p. 28.

1834 APRILIE 24. «S'au cutremurat pământul la 24 Apr. 834, Marţi după Paşti, în săptămâna luminată, la 3 ciasuri şi opt minute din noapte, luând-o întâi încet, prelung, şi apoi cătră sfârşit au mai întărit cu sbuciumatul» [9]).

---

[1]) O însemnare moldovenească; e vorba deci de vremea despre ziua de 14.

[2]) *Miron Costin*, VII, p. 29.

[3]) *Ibidem*, II, p. 32; Urmează a se adăogi şi 13 Noemvrie?

[4]) Bianu, *op. cit.*, p. 200; Insemnarea e din Valahia.

[5]) Ceauşeanu, *op. cit.*, pp. 15—6; Insemnarea e din Oltenia.

[6]) Iorga, *Hurmuzaki*, X, p. 450.

[7]) O însemnare scrisă pe la 1845 într'un caieţel târgoveştean; cf. Iorga, *Stud. şi doc.*, XV, p. 270: «s'au făcutu cutremuru, care multe biserici s'au stricat...».

[8]) Iorga, *Studii şi Doc.*, XV, p. 241.

[9]) Bianu, *op. cit.*, p. 91.

1834 SEPT. 25. «1834 în Octomvrie în 7 zile [st. n.], Mercuri s'au cutremurat pământul foarte tare şi cu mare groază» [1]).

1838 IANUARIE 11. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 28-34.

«1838 Ghenarie 11, la 4 ciasuri noapte s'au cutremurat pământulu» [2]).

«La 1838 s'au cutremurat pământul pri[n care] s'au scricat şi mănăstire [3])

iar la Bucureşti s'au omorât oameni mulţi de cutremur. In gios, de ce au mers, de ce au fost mai mare cutremur» [4]).

«Să să ştie de cându s'au cutremuratu [pământul], la anul 1838 Ianuarie în 11 zile, Marţi la 3 ciasuri de noapte» [5]).

«Să să ştie di căndu s'au cutriimurat pământul la anul 1838, Viniri 11 în zău di sfântul Fiodosă, la patru ciasuri făr un ştifertu di noputi în nămezi» [6]).

«Să să ştie di cănd s'au cutremurat pământu la anu 838 Ghenari 11. Intr'acei zi s'au prăznuit părintele Teodosăi începătoru opştii, Marţi spre Miercuri, la patru ciasuri turceşti din noapte, fiind oareşice adunare de copile şi holtei la casa dsale pah. Ioniţă Lupaşcu» [7]).

«La anul 1838 Ghenari în 11, la 4 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pământul foarte tare încât... toate bisăricile şi casele s'au dărămat, păreţii şi sobele i hornurile. Mai ales biserica Vovidenia s'au dărămat turnurile bisericii, care n'au mai putut slujì preoţii într'însa» [8]).

«Intâmplarea cutremurului dela leat 1838 Ghenari 11, Marţi seara la 4 ciasuri fără 10 minute. Şi aşa au fost de grozav, încât unele case au căzut, altele au crăpat. Şì am însămnat ca să să ştie» [9]).

Despre biserica mânăstirii din Brâncoveni: «... din anul 1838 ce s'au fărâmat de grozavul şi înfricoşatul cutremur...»[10]).

«S'au cutremurat pământu la 1838 Ghenar 11, la patru ciasuri de noapte Marţi, şi a ţănut trii menuti»[11]).

«Ştiut să fii di cănd s'au cutremurat pământul la Fteodosia, începătorul obştii, la anul 1838 Ianuar 11»[12]).

«[Cutremur] foarte tare la 1838 Ghenar II, la trii ceasrui din noapte»[13]).

---

1) I. Bârlea, *op. cit.*, p. 80; Insemnarea e maramureşană.

2) Iorga, *Studii şi doc.*, XVI, p. 276. Insemnarea e făcută pe un manuscript din mânăstirea Vorona; pentru jud. Bacău, acelaş cuprins în Pamfile, *Insemnării şi inscripţii* (manuscript), p. 18.

3) Dela Neamţ.

4) *Miron Costin*, II, p. 145.

5) Bianu, *op. cit.*, p. 367.

6) Iorga, *Stud. şi doc.*, XV, p. 145.

7) Pamfile, *Insemnări şi inscripţii*, p. 2: jud. Bacău.

8) Antonovici, *op. cit.*, pp. 335—6; cf. Iorga, *Stud. şi Doc.*, XV, p. 241.

9) Bianu şi Caracaş, *op. cit.*, p.

10) *Studii şi doc.*, XIV, p. 196; cf. şi vol. XV, unde trebuie să se îndrepte 1838 în loc de 1837.

11) Insemnare moldovenească.

12) *Ion Creangă*, IV, p. 226; însemnare moldovenească.

13) Pamfile, *Insemnări şi inscripţii*, p. 2; jud. Bacău.

«Să să ştie, di cănd s'au cutremurat pămăntul tare, într'o Marţi la 2 ciasuri şi jumătate din noapte, în luna Ghenarie în unsprezăci zile, în zăua di sfăntu Fteodosăe începătoriul de obştii, la anul 1838...» [1]).

«Anul 1838 luna lui Ghenarie în 11 zile, sara la patru ceasuri fără un sfert s'au cutremurat pămăntul foarte tare, în căt poci zăci că au fost însămnat cutremuru...» [2]).

1843 SEPTEMVRIE 20. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 34: 2 Oct. [st. n.].

«Să să ştii când s'au cutremurat pămăntul la anul 1843 luna Semv. în 20 zile, pi la 11 ciasuri şi 20 menuti nemţeşt, iiar turceşti 5 ciasuri 20 menuti den zi» [3]).

«Astăzi în 20 Săptv. 1843 s'au cutremurat pămăntul binişor la 5 ciasuri turceşti, viind cutremuru despre apus» [4]).

1843 SEPTEMVRIE 21. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 34: 3 Oct. [st. n.].

1844 FEVRUARIE 23. *Ibidem*, p. 34: 6 Mart [st. n.].

1846 IANUARIE 15. *Ibidem*, p. 34: 27 Ianuarie [st. n.].

1854 MART 15. «1854 în luna lui Martii 15 zăli... pe la [cântătorii] cocoşilor s'au cutremurat încetişor, al doilea mai tari» [5]).

18 1864 IUNIE 21. «Să să ştii di cându s'au cutremurat pământul la anul
64 Iunie 21, când eram în biserică cântându-li evloghitarili. Şi spre ştiinţă am scris» [6]).

1865 IUNIE 29. «La 1865 Iuni s'au cutremurat pământul dimineaţa, la leturghie eram. Au venit di la apus, zioa di Sfăntu Petru» [7]).

[C. 1780] IANUARIE 26. «Să să ştie de cănd s'au cutremurat pămăntul, luna lui Ghenarie în 26 zile într'amurg» [8]).

---

1) Pamfile, *Insemnări şi inscripţii*, p. 2.
2) Iorga, *Studii şi doc.*, XV, p. 303.
3) *Miron Costin*, IV, p. 250.
4) Pamfile, *Insemnări şi inscripţii*, p. 8.
5) *Miron Costin*, VII, p. 29.
6) Antonovici, *op. cit.*, p. 308; Insemnarea e Bârlădeană.
7) *Miron Costin*, III, p. 155; Insemnarea e fălciană.
8) *Ibidem*, p. 172; Insemnare din Moldova.

CUPRINSUL

A. R. — Tudor Pamfile